

Békési Lajos:

A hivatástudat nevelésének néhány kérdése
a Budapesti Tanítóképző Intézetben

JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM
Pedagógiai-Pszichológiai
Szakcsoport Könyvtára

Budapest, 1967.

Közismert tény, hogy hazánkban leraktuk a szocializmus alapjait és napirenden van a szocializmus teljes felépítése, aminek megvalósítása érdekében még két nagyon fontos és nagy feladatot kell megoldanunk. Az egyik: társadalmunk gazdasági életének további - és most már szocialista alapon álló - gyors fejlesztése. A másik; a kulturális forradalom következetes végigvitele, teljes győzelemre juttatása. Fejlődésünknek egy olyan korszakába érkezünk, amelyben megnőtt a tudományos, kulturális és ideológiai munka szerepe, és a gazdasági feladatok mellett a tudomány, a kultúra, valamint az ideológiai munka feladatai is az első sorba léptek elő. Ez a tény, valamint az az igazság, hogy a dolgozó tömegek szocialista tudatának és erkölcsének fejlődése - az eddigi eredményeink ellenére is - elmaradt a szocialista építés egyre növekvő követelményeitől, tette központi feladattá a szocialista ideológiának és a szocialista erkölcsnek az egész nép körében való elterjesztését.

A kulturális forradalom megoldandó feladatainak valóra váltásában, az emberek tudatának szocialistává formálásában, testi és szellemi képességeinek kibontakoztatásában kiemelkedően fontos szerepe van a köznevelésnek. A művelődési folyamatban az iskolák szerepe szinte felbecsülhetetlen értékű. Egyrészt, mert itt nevelik a felnövekvő nemzedéket, másrészt, mert ma már az iskolák hatása a tanuló ifjúságon kívül kiterjed a felnőttek igen nagy százalékára is. Nem közömbösek tehát senki számára sem azok az intézkedések, amelyek az iskolai oktató-nevelő munka jobbra, alaposabbá és hatékonyabbá tétele érdekében történnek és történni fognak. Az iskolareform által vázolt feladatok színvonalas végrehajtása társadalmi érdek, hiszen gyorsíthatja, vagy lassíthatja a szocializmus teljes felépítését.

Ezzel a nagy feladattal összefüggésben kell beszélni a pedagógusok munkájáról, társadalmunkban elfoglalt helyéről, szerepéről és felelősségéről is. Az iskolai oktató-nevelő munka központi tényezője ugyanis a pedagógus. Megfelelő pedagógusok nélkül

A legszebb elméleti elgondolások sem válhatnak valósággá. Ha tehát az előttünk álló feladatokat eredményesen kívánjuk megoldani, úgy ehhez mindenekelőtt azt kell biztosítani, hogy a pedagógusképző intézetekből kikerülő fiatal pedagógusok képesek legyenek erre a nagy munkára, - és ilyenekké kell átnevelni a már működő pedagógusoknak azon részét is, akik még nem mindenben értenek velünk egyet, vagy pedig a szakmai felkészültségükben mutatkozó hiányosságok miatt nem tudják munkájukat a kívánt szinten ellátni. A pedagógusok képzésének és továbbképzésének tehát a szocialista tudatformálás szempontjából döntő jelentősége van. Olyan pedagógusokat kell nevelnünk, akik képesek lesznek megoldani azt a nagy és nehéz feladatot, amelynek eredményeként a felnövekvő nemzedék életcélját az emberhez egyedül méltó dolgos, tartalmas életben, a szocialista haza építésében és szolgálatában leli meg.

Mint tanítóképző-intézeti igazgató legfontosabb feladatommak azt tartom, hogy intézetünkben ilyen, - hivatásukat értő és szerető, materialista világnézetű, szocialista erkölcsű - tanítók kerüljenek ki. Ezért vállalkoztam arra, hogy egy kissé elmélyültebben foglalkozzam a tanítói hivatástudatra való nevelés elvi és gyakorlati kérdéseivel. A továbbiakban az e területen - 1959 óta - szerzett tapasztalataimat kívánom összegezni.

I.

Az "ideális" tanító legfontosabb személyiségvonásai

Bármely pedagógusképző intézményben a hivatástudatra való nevelés érdekében céltudatosan és helyesen munkálkodni csak abban az esetben lehetséges, ha sikerül világosan és konkrétan megrajzolni az ideális pedagógus lélekrajzát, ha legalábbis megközelítő pontossággal sikerül meghatározni azokat a személyiségjegyeket, amelyeknek a jó pedagógust jellemeznie kell. Ezt a végtelenül nehéz problémát többféleképpen is meg lehet közelíteni:

- Az egyik megközelítési mód az lehet, hogy a nevelés céljából, feladataiból, jelentőségéből, stb. kiindulva állítjuk fel a pedagógussal szemben támasztott társadalmi követelményeket. A kívánatos tulajdonságokkal rendelkező nevelő képének felrajzolása ugyanis a tanítónak készülő fiatalok részére serkentő példát nyújt, és a már dolgozó pedagógusokat pedig önismeretre buzdítja.
- Megközelítési mód lehet az is, hogy megfigyeljük a jónak elismert nevelő jellemző vonásait és ennek alapján megállapítjuk az eredményes munkához elengedhetetlenül szükséges tulajdonságokat.
- Elképzelhető a probléma olyan módon való megközelítése is, amikor elsősorban a tanulókat kérdezzük meg arról, hogy milyen az a nevelő, akit szeretnek, akinek a vezetésére szívesen rábizzák magukat. Az így kapott válaszokat értékelve, osztályozva, rangsorolva megállapíthatók azok a tulajdonságok, amelyek a jó nevelőt jellemzik.

Az e témával foglalkozó pedagógiai irodalom a legtöbb esetben mind a három megközelítési mód tapasztalatait és eredményeit felhasználja, amikor megfogalmazza a pedagógus személyével kapcsolatos követelményeket. E dolgozat keretében nincs lehetőség részletes tájékoztatást adni arról, hogy mikor, ki és hogyan foglalkozott ezzel a problémával. Mielőtt azonban a rendelkezésre álló pedagógiai irodalom alapján megkísérelném összeállítani azokat a legfontosabb

személyiségjegyeket, valamint jellemtulajdonságokat - és erre a további mondanivalóm szempontjából feltétlenül szükség van - amelyeknek egy szocialista pedagógust jellemeznie kell, szükségesnek tartom Lenin, Makarenko, néhány szovjet és magyar pedagógiai munka e témával kapcsolatos megállapításainak ismertetését.

Lenin sok beszédében és cikkében hangsúlyozta a tanítók kiemelkedően fontos szerepét a társadalom szocialista átszervezésében. Az Internacionalista Tanítók 1918 januárjában tartott ülésén arra szólította fel a tanítókat, hogy ne zárkozzanak be szakmai tevékenységük szűken értelmezett keretei közé, hanem összeforrva a munkásosztállyal és a parasztsággal, váljanak a szocialista felvilágosító munka derékhadává. Felhívta a tanítók figyelmét arra, hogy egész pedagógiai tevékenységüket kössék össze a társadalom szocialista átszervezésének nagy feladataival, a kommunista párt politikájával, tegyék magukévá a munkásosztály világnézetét és legyenek a kommunizmus szép és igaz eszméinek közvetítői a széles dolgozó tömegek között. /Dr.Dénes Magda: Egyetemes Neveléstörténet 362.o./

Makarenko egész életével és tevékenységével mutatta meg, hogy milyen legyen a szovjet pedagógus. Leglényegesebb megállapításait a következőkben lehetne összefoglalni:

- A szovjet pedagógus a kultúra és a tudás hordozója, aki új embereket nevel, tehát elengedhetetlen, hogy maga is példakép legyen.
- Rendelkezzék kitűnő szakképzettséggel, biztos és pontos ismeretekkel. Legyen ügyes ezermester.
- Jellemezze a szocialista humanizmus, a dolgozó ember legmélyebb tisztelete, az életöröm, a bátorság, a követelő szeretet a gyermek iránt és követelések támasztása önmagával szemben.
- Viselkedjék egyszerűen, legyen szűkszavú.

- Legyen jellemző rá az állandó munkakészség, szivósság, és állhatatosság.
- Nagy jelentősége van a pedagógus hangjának, amelynek olyannak kell lenni, hogy ki tudjon vele fejezni minden olyan érzést, amelyeket tanítványainak tettei váltanak ki belőle.
- Legyen jellemző munkájára a jó tájékozódó képesség, amely biztosítja, hogy minden esetben és gyorsan megtalálja a legmegfelelőbb eszközt és bánásmódot neveltjével szemben. Ennek nélkülözhetetlen előfeltétele a komoly elméleti tudása, a jó megfigyelőképessége és a tanulók alapos ismerete.

A pedagógus döntő fontosságú tulajdonságának tekinti Makarenko a tekintélyt, amelynek forrásai, véleménye szerint: a pedagógus kommunista világnézete és magatartása, tudása és okossága, kulturáltsága, erkölcsi tisztasága, szocialista humanizmusa, energiája és munkaképessége, jellemszilárdsága, a gyermekek iránti követelő tisztelete. /E.N.Medinszkij: Makarenko élete és pedagógiája 111-116.o./

A Kairov-Goncsarov-Jeszipov-Zankov által írott "Pedagógia" c. mű lényegében összefoglalja és még pontosabban megfogalmazza azokat a követelményeket, amelyeket Lenin és Makarenko vallott a pedagógus hivatásáról; "Csak akkor dolgozhat eredményesen a pedagógus, ha ő maga jól felkészült magasztos hivatásának betöltésére, ha rendelkezik azokkal a tulajdonságokkal, amelyekre mint az ifju nemzedék nevelőjének és mint aktiv társadalmi tényezőnek szüksége van" /i.m. 384.o./ Legfontosabb tulajdonságoknak a következőket tartják:

- Munkája eredményességének alapvető feltétele, hogy ismerje a marxizmus-leninizmus elméletét. Ez adja meg egész tevékenységének belső egységét. Ennek alapján fejleszti ki magában és juttatja kifejezésre tetteiben azokat az értékes erkölcsi tulajdonságokat, amelyekre tanítványait nevelnie kell. Elvhűsége szervesen összefügg élénk társadalmi-politikai aktivitásával.

- A pedagógusnak igen magas kulturális színvonalon kell állnia. Sokoldalú képzettséggel és alapos ismeretekkel kell rendelkeznie azoknak a tudományoknak a területén, amelyeknek alapjait az iskolában tanítja. Csak az ilyen módon felkészült pedagógus tudja tanítványaiban a tudás vágyát felkelteni.
- Rendkívül fontos az elméleti és gyakorlati pedagógiai szak-képzettség. Ez nélkülözhetetlen előfeltétele annak, hogy megfelelő szakértelemmel, eredményesen végezze munkáját.
- Az eredményes pedagógiai munka elengedhetetlen előfeltétele a gyermekekhez való megfelelő viszonya. Szeresse tanítványait, de ez a szeretet legyen igényes, amely a gyermekek jó tulajdonságaiba vetett mély bizalommal, a gyermekek megbecsülésével párosuljon. A tanulókhöz való viszonyát hassa át a derű, optimizmus és a pedagógiai tapintat. Öntsön tanítványaiba önbizalmat, bátorságot, legyen igazságos. Elvhűsége, pedagógiai szakértelme és erkölcsi értékei adnak tekintélyt a pedagógusnak a tanulók és szülők előtt egyaránt. Az ilyen tekintéllyel rendelkező pedagógusnak már személyes példája is hatalmas nevelőerőt jelent - írják a szerzők.

A magyar pedagógiai irodalomban - felszabadulás előtt és után egyaránt - szintén meg lehet találni a témával való foglalkozást. Ezek azonban - elsősorban a felszabadulás utáni időre vonatkozóan - tulnyomó többségükben nem külön tanulmányok, dolgozatok stb. formájában jelentek meg, hanem összefoglaló nagyobb munkák részeként, ami egyúttal azt is jelenti, hogy nem foglalkoztunk e kérdéssel olyan alaposággal, mint ahogyan fontossága szükségessé tette volna

A témára vonatkozó - felszabadulás előtti - hazai és külföldi irodalmat Dr. Buzás László dolgozta fel "A nevelő-tanár lélektana" /Szeged 1939/ c. értékes munkájában. Ebben a munkában a szerző a nevelés fogalmából kiindulva vezette le a nevelői hivatásjellegzetességeket. A kibontakoztatásnak, a tökéletesítés-

nek feltétele, hogy a pedagógus higgyen a nevelői értékekben, a növendék fejleszthető, tökéletesíthető voltában, továbbá legyen meg benne a hatni-akarási dinamikus ereje és a segítség készsége. A pszichés ráhatást tekintve fontos, hogy kedvező legyen a lelki kontaktus a nevelés és a növendék között. Ennek legtermészetesebb alapjai a nevelőben: a szeretet, az egyéniségbe való beleélés és megértés képessége, valamint a pedagógiai tapintat. A tanítás eredményessége szempontjából pedig nélkülözhetetlen a közlőképesség és a vezetői képesség is.

A felsoroltakon kívül még számos más olyan lelki tulajdonság is van - írja Buzás László - mint pl.: önuralom, türelem, kiegyensúlyozottság, szociális érzület, önkritikára való képesség, megbocsájtó érzület stb., amelyek szintén kívánatosak, de nem hivatásjellegzetességek, mivel ezek minden más hivatás területén fontosak, - tehát általános emberi kívánalmak.

A felszabadulás után Dr. Faragó László és Dr. Kiss Árpád "Új nevelés kérdései" c. 1949-ben megjelent könyvében találkozhatunk először ezzel a kérdéssel. A szerzők, társadalmunk akkori helyzetéből és feladataiból kiindulva a következőket írták: "A nevelőnek, ha a nevelés korszerű eszméjéből fakadó követelményeknek meg akar felelni, a következő tulajdonságokat kell birtokolnia: 1. munkáját népünk jövőjének építésére szentelő szociális és politikus lénynek kell lennie. 2. ~~az~~ ^{az} ideális nevelő erkölcsi személyiség, 3. ismeri a gyermeket, 4. plasztikus, fejlődőképes lélek, vezető egyéniség, 5. munkájának a pedagógiai erősz a motorja, megvan a megfelelő 6. önuralma és 7. tapintata, 8. tiszteletben tartja a gyermek szabadságát, végül 9. a közlés képességeinek is a szó modern értelmében birtokában van." /i.m.206.o./ Az elmondottakból kiindulva, az említett szerzők a pedagógussal szemben támasztott társadalmi követelményeket a következőkben látták:

- jellemezze a közösség szolgálata
- harcolnia kell hivatása jelentőségének társadalmi tudatosításáért

- legyen a társadalmi haladás szolgálója, aki szívből gyűlöli a reakciót
- legyen politikus lény
- jellemezze a szocialista erkölcsi tulajdonság, mutasson példát az élet különböző területein,
- ismerje alaposan a gyermeket,
- legyen fejlődő, haladó ember, aki állandóan továbbképzzi magát és környezetét is igyekszik ilyen szellemben nevelni,
- jellemezze a "pedagóguserosz". Szeretete a jelenre és a jövőre egyaránt irányuljon,
- legyen jellemzője az önuralom, a pedagógiai tapintat, a gyermek tisztelete, a közlés képessége.

Ugyanebben a könyvben a szerzők közlik egy neveléslélektani kutató eredményeit, aki a "sikeres tanítók" nevelői erényeit illetően a következő sorrendet állapította meg. 1. Szeret tanítani és munkája személyes kielégülést szerez neki. 2. Öntudatos, méltóságteljes, bátor és biztos személyiség. 3. Szociális hajlamu ember, aki meg tudja érteni az embereket és különösen a gyermekeket. 4. képes érzelmeinek és indulatainak fékezésére. 5. Bizik önmagában, mer kísérletezni és ujitani. 6. Önzetlen ember. /i.m. 207.o./

Hasonlóképpen ismerteti egy amerikai pedagógus felmérését is, aki 12000 gyermek és ifju megkérdezésével keresett választ arra a kérdésre, hogy a tanulók milyen erényeket követelnek meg tanítóiktól. /i.m. 208.o./ Ime a sorrend: 1. megértő legyen, 2. dolgozzon együtt a gyerekekkel, 3. legyen demokratikus, 4. jóság, 5. kedvesség, 6. türelem, 7. széleskörű érdeklődés, 8. kellemes megjelenés, 9. igazságosság, 10. humorérzék, 11. nyugodtság, következetesség, 12. a gyermeki problémák iránti érdeklődés, 13. hajlékonyság, alkalmazkodóképesség, 14. a dicséret helyes alkalmazása, 15. a tanításban való ügyesség.

Mint már említettem, a jó pedagógus személyiségrajzát, jellemző vonásait hazánkban is több neveléslélektani és pedagógiai mű tárgyalja. Érinti ezt a kérdést a tanítóképző intézetekben használt neveléslélektani, didaktikai és nevelésméleti jegyzet is. Nem tartom szükségesnek az ezekben és más hazai művekben megtalálható megállapítások külön-külön felsorolását, inkább ezek alapján - mintegy összefoglalásként - megkísérlem összeállítani az ideális szocialista pedagógus lélekrajzát, vagyis azokat a személyiségjegyeket, valamint jellemtulajdonságokat, amelyeknek a jó tanítót jellemeznie kell:

A tanító legyen a szocializmus felépítéséért dolgozó öntudatos, politikus, közösségi ember.

- Ismerje a marxizmus-leninizmus elméletét, legyen szilárdan dialektikus-materialista világnézetű, akit a társadalmi és politikai aktivitás, a közösség szolgálata jellemez.
- Szeresse hazáknak ne csak múltját, hanem jelenét is és lelkesedjen jövőjéért. Szívből gyűlölje hazánk ellenségeit, legyen proletárinternacionalista.
- Rendelkezzék olyan képességekkel, hogy másokat is harcba tudjon vinni a szocializmus teljes felépítése érdekében előttük álló feladatok megoldásáért.

Szeressen tanítani és rendelkezék azokkal az ismeretekkel, képességekkel, jártasságokkal és készségekkel, amelyek az eredményes oktató-nevelő munka elvégzéséhez elengedhetetlenül szükségesek.

- Tartsa száfnak, felemelőnek és értékesnek a pedagógus hivatást és harcoljon e hivatás jelentőségének társadalmi tudatosításáért.
- Feltétlenül szükséges, hogy széleskörű érdeklődéssel rendelkezék. Jól ismerje azokat a tudományokat, amelyek alapján tanítani fogja és állandóan gondoskodjék arról, hogy magát továbbképezze. Legyen jellemzője a magasfokú kultúráltság.

- Rendelkezzék elméleti és gyakorlati pedagógiai szakképzettséggel. Ismerje jól a gyermeket. Legyen jó szervező. Sajátítsa el minél színvonalasabban a közlés képességét. Előadásmódja világos, érthető, logikus stb. legyen és hangjával legyen képes érzelmeinek kifejezésére. Legyen jellemzője a jó pedagógiai érzék.
- Rendelkezzék azokkal az adottságokkal, amelyek lehetővé teszi, hogy a jó tanítóval szemben támasztott képességek kibontakoztathatók legyenek. /erős és ép idegrendszer, testi épség és az érzékszervek épsége, jó zenei hallás./

A tanító olyan szocialista erkölcsi személyiség legyen, akinek érzelmi élete stabil, kiegyensúlyozott és aki példát mutat az élet és munka minden területén.

Rendelkezzék a következő fontos humanista vonásokkal:

- a dolgozó ember tisztelete
- jellemezze a demokratikus beállítottság
- a gyermek szeretete /ez a szeretet legyen igényes, párobuljon a gyermek jó tulajdonságaiba vetett mély bizalommal, a gyermek megbecsülésével és megértésével, a gyermek problémái iránti érdeklődéssel. A tanításon kívül is szívesen foglalkozzék a gyermekekkel./
- segítőkészség, jóság, önzetlenség
- kedvesség, udvariasság, barátságosság
- pedagógiai tapintat.

Jellemezze a munkához való szocialista viszony:

- az állandó munkakészség
- az önmagával szemben támasztott igényesség
- céltudatosság, állhatatosság, szivósság, következetesség
- a kísérletezés és ujitás bátorsága.

Legyen igazságos és méltányos követelmény-, büntetés- és jutalmazási rendszere.

Legyen fegyelmezett. Jellemezze az önuralom, érzelmeinek és indulatainak fékezése. Legyen türelmes.

A jó pedagógus elengedhetetlen személyiségjegyei közé tartozik még a derü, életöröm és humorérzék is.

E fejezet bevezetőjében említettem, hogy a hivatástudatra való céltudatos nevelés feltétlenül megköveteli az ideális pedagógus lélekrajzának minél konkrétabb felvázolását. Dolgozatom első fejezetében ennek az igénynek megfelelően az elmondottakban igyekeztem összefoglalni az "ideális" tanító legfontosabb személyiségjegyeit és jellemtulajdonságait. E kép megrajzolása azért is szükséges volt, mert számunkra ez jelenti azt a célt, ami felé intézetünk hallgatóit - a hivatástudatra nevelés során - vezetnünk kell.

A dolgozat következő fejezetében vizsgálódásom legfontosabb célja annak a kutatása lesz, hogy intézetünk jelenlegi hallgatói helyesen gondolkoznak-e a tanítói hivatástudattal kapcsolatos kérdésekről és ők maguk, mint jövődőbeli pedagógusok mennyiben látszanak megfelelni a jó tanítóval szemben támasztott társadalmi követelményeknek.

II.

Intézetünk hallgatóinak véleménye a tanítói hivatással kapcsolatos néhány kérdésről

A tanítóképző intézetek^{nek} így a mi intézetünknek is - feladata, hogy az általános iskola 1-4 osztálya számára művelt, hivatásukat értő és szerető, dialektikus materialista világnézetű és kommunista erkölcsű tanítókat képezzenek. Olyanokat, akik:

- rendelkeznek a leglényegesebb szocialista erkölcsi tulajdonságokkal, dialektikus materialista világnézettel és tudatában lévén a pedagógiai példamutatás fontosságának, vállalják, hogy munkájukkal és magatartásukkal az élet és a munka minden területén példát mutatnak.
- munkájukat a társadalom iránti szolgálatnak fogják fel. Lelkes harcosai a szocializmus teljes felépítésének és történelmünk haladó hagyományai mellett szeretik népünk jelenét és lelkesednek jövőjéért is. Tudják, hogy szocialista hazafinak és proletár-internacionalistának lenni egy és ugyanaz, erősítik a Szovjetunió és a szomszédos népi demokráciák iránti internacionalista érzést, látják a szocialista tábor egységének jelentőségét.
- birtokában vannak azoknak az ismereteknek, jártasságoknak, készségeknek és képességeknek, amelyek a korszerű tanítói munka végzéséhez elengedhetetlenül szükségesek. Meg vannak győződve jövődöbeli hivatásuk jelentőségéről. Szeretik a gyermekeket és szeretetük, valamint türelmük kiterjed azokra is, akik sok negatív tulajdonságuknál fogva a pedagógus részéről a legtöbb segítségre és támogatásra szorulnak.
- fejlődő, haladó emberek, akik mindent megtesznek annak érdekében, hogy együtt haladjanak korunk társadalmi és szellemi fejlődésével. Meg vannak győződve arról, hogy tanítványaik előtt példaképpé csak akkor válhatnak, ha az iskolában végzett eredményes oktató-nevelő munkájuk mellett az iskolán kívül legkülönbözőbb munkákból is aktívan kiveszik részüket.

Az elmondottakból világosan kiderül, hogy intézetünk tanári kollektívájának - a rendelkezésre álló három esztendő alatt - nemcsak azt kell biztosítani, hogy hallgatóink a tanítói munka eredményes végzéséhez szükséges ismeretek, jártasságok és képességek birtokába jussanak, hanem azt is el kell érni, hogy a tanítói pályán rájuk váró feladatukat megismerjék és ezeket hivatástudattal vállalják és végezzék is.

A hallgatók hivatástudatának kialakítása a felsőoktatási intézmények egyik legfontosabb feladata. Ennek kihangsúlyozása azért igen fontos, mert ezzel kapcsolatban még elég sok a félreértés. Még a szaklapokban is elég gyakran lehet találkozni például a hivatás-szeretet és hivatástudat fogalmának felcserélésével, vagy azonosításával - pedig e két fogalom egymástól való megkülönböztetése rendkívül fontos. A hivatás-szeretet ugyanis a pályához való érzelmi viszonyulás, a hivatástudat azonban ennél sokkal több: a pedagógus pályával együttjáró feladatok és e feladatok eredményes megoldási módjának pontos ismerete, ezek jelentőségének megértése és a munka során felmerülő nehézségek tudatos vállalása. Ugy gondolom, hogy még a pályaválasztási tanácsadással legintenzívebben és legeredményesebben foglalkozó középiskolák is csak annak az elérésére képesek, hogy az érettségizők hivatás-szeretettől áthatva jelentkezzenek felvételre az általuk választott felsőoktatási intézetbe. A hivatástudat kialakítása már a felsőoktatási intézmények oktató-nevelő munkájának feladata, illetve az itt folyó munkának eredményei lesznek vagy lehetnek.

Hogy pl. egy tanítóképző intézetnek a felvett hallgatók hivatástudatának kialakítása érdekében milyen sokirányú és fontos tennivalója van, azt a felvételi iratok tanulmányozása és adatainak megfelelő szempontu feldolgozása, valamint a hallgatók kikérdezése, a velük e témakörben folytatott beszélgetések világosan bizonyítják. Ebből a célból tanulmányoztam a Budapesti Tanítóképző Intézet 1966-67. oktatási évre felvett 68 első éves hallgató felvételi iratait és beszélgetést is folytattam velük a pályaválasztásukkal kapcsolatos kérdéseket illetően. Az így szerzett tapasztalatok - megítélésem szerint - annak ellenére, hogy egy intézet egy évfolyamának felvételi anyagai-ra vonatkoznak - általánosabb érvényűek.

Az említett hallgatók személyi adataiból, tanulmányi eredményeiből, a felvételhez csatolt önéletrajzokból, az iskola és a KISZ szervezet által készített jellemzésekből, valamint a felvételt nyert hallgatókkal folytatott beszélgetésekből a következőket tudhattuk meg:

- Az első évfolyamra felvett hallgatók közül eredetileg is a tanítóképző-intézetbe kérte felvételét 50 /73,5%/, de a többiek is - egy kivételével - pedagógusok akartak lenni. /14-en az egyetem bölcsész karára, 3-an pedig tanárképző főiskolára szerettek volna felvételt nyerni./ Önmagában véve az a tény, hogy a felvett hallgatók szinte mindegyike pedagógus akart lenni, hivatástudatuk kialakítása szempontjából rendkívül jelentős. Egy kicsit problematikusabbá teszi azonban ezt a kérdést az, hogy a felvett hallgatók felvételi kérelemhez írt életrajzait tanulmányozva - amelyben feltétlenül írniuk kellett volna arról, hogy miért választották ezt a pályát - azt találjuk - mindössze a hallgatók 73,5%-a beszél arról, hogy a tanítói pályát élethivatásnak tekint. A felvettek 26,5%-a erről egyáltalán említést sem tesz. A tanítói pályát élethivatásának feltüntető 73,5%-nak a 18%-a sem indokolja meg azt, hogy miért ezt a pályát választotta. Elolvasva azt a 41 életrajzt, amelyben a felvételüket kérők indokolták pályaválasztásukat, indokként - a gyakoriság sorrendjében - a következőket említették: gyermekszeretet /22/, a gyermekekkel való foglalkozás öröme /17/, a gyermekek jövőjéért érzett felelősség /4/, a gyermeket a társadalom hasznos tagjává nevelni /2/, a gyermek lelkivilágának alapos megismerése /1/, a falu szeretete /1/. Ezek az indoklások azt mutatják, hogy az első évfolyamra felvett hallgatóink zömét elsősorban a gyermekszeretet és a gyermekekkel való foglalkozás öröme hozta a tanítói pályára. Ez önmagában véve nagyon jó dolog, de a tanítói élethivatáshoz ennél sokkal több minden tartozik. A 41 életrajz között pl. csak egyetlen olyan olvastam, ahol az életrajz írója arról is szólt, hogy látja ennek a pályának nehézségeit és vállalja is ezeket a nehézségeket. Ez a hallgató tett említést a falu szeretetéről is.

A valóságos helyzet azonban az előbb vázolt képnél feltétlenül rosszabb. Az igazság az, hogy hallgatóink egy része vagy azért jött a tanítóképző intézetbe, mert más felsőoktatási intézménybe nem vették fel, vagy pedig - ezt a velük való beszélgetés során többen el is mondták - mert az egyetemekre és főiskolákra való bejutás nehézségeit figyelembe véve, úgy találták, hogy felvételi esélyeik nagyobbak a tanítóképző intézetben.

Szükségesnek tartom annak a megemlítését is, hogy a felvettek zöme nő. /63 nő és 5 férfi/. A felvételt nyert férfi hallgatók középiskolai tanulmányi eredménye az átlagosnál gyengébb. Többségük eredetileg nem a tanítóképzőbe kérte felvételét, két-három évi "kihagyás" után kezdte meg tanulmányait intézetünkben.

Mindez azt mutatja, hogy a hallgatók egy elég jelentős részénél intézetünknek kell a - pedagógus pályán belül is - a tanítói hivatást a felvett hallgatókkal megszerettetni, illetve a hivatástudat fogalmát megfelelő tartalommal megtölteni.

- A felvett első évfolyamos hallgatók tanulmányi eredménye - érettségi bizonyítványok rendűségét figyelembe véve - a következő: kitűnő és jeles 28 hallgató /41%/, jó 35 hallgató /51,5%/, és közepes 5 hallgató /4,5%/. Ez így látszólag nagyon kedvező, hiszen azt mutatja, hogy a felvett hallgatók megfelelő előképzettséggel rendelkeznek mindazon ismeretek elsajátításához, amelyek a korszerű tanítói munka elvégzéséhez elengedhetetlenül szükségesek. Ugyanakkor a hallgatókra vonatkozó iskolai jellemzéseket tanulmányozva néhány igen elgondolkoztató megjegyzés található. A felvetteknek csak 14,5%-áról olvashatjuk azt, hogy széleskörű érdeklődésű, - pedig köztudomású, hogy egy alsó tagozati tanítónak anyanyelvi tárgyakat, számolás-mérést, környezetismeretet, éneket, rajzot, testnevelést, gyakorlati foglalkozást egyaránt kell tanítani. A jellemzések szerint ki-mondottan - sőt egyes megfogalmazások szerint szélsőségesen

egyoldaluan - humán érdeklődésű a felvett hallgatók 62%-a. A természettudományok iránti érdeklődést mindössze 5 hallgatónál említik, a többinél pedig nemcsak hogy nem kerül megemlítésre, hanem néhány esetben egyenesen így fogalmaztak: "nevezett hallgatónak a reál tárgyak iránt egyáltalán nincs érzéke". Nem lehet szó nélkül hagyni azt sem, hogy a középiskolák az általuk tanítói pályára javasoltak esetében az ének-zene iránti érdeklődést a felvettek 18%-ánál, a testnevelés iránti érdeklődést 13%-ánál, a rajz iránti érdeklődést 53%-ánál, a kézügyességet pedig csak 3 %-ánál említették meg.

Itt kívánom megemlíteni azt a problémát is - ami a felvett hallgatóknak rengeteg gondot okoz - hogy a középiskolák nem világosítják fel megfelelően a tanítóképzőbe jelentkező hallgatókat arról, hogy milyen tantárgyakat fognak tanulni. Így pl. a felvételüket kérők legtöbbször sejtelve sincs arról, hogy intézetünkben matematikát is kell tanulnia. A felvett hallgatók közül néhányan a velük folytatott beszélgetések során őszintén el is mondták, hogy többek között a matematikától való megszabadulás reménye is közrejátszott abban, hogy tanítóképzőbe kérték felvételüket. Az ilyen és ehhez hasonló nézetek terjedéséért az MM által kiadott "Felvételi Tájékoztató" is felelős, - hiszen ebben sem szerepel a tanítóképzőben tanított tantárgyak között a matematika. /Ugyanakkor intézetünkben a jeles és jó érettségi általános eredménnyel felvett hallgatók több mint 30%-a volt kénytelen az első félév végén utóvizsgázni, ami - meggyőződésem szerint - lelkiileg is nagyon negatív hatást gyakorolt hallgatóinkra./

A hallgatók értelmi képességeiről a jellemzések szinte nem, vagy csak nagy általánosságban tesznek említést. A jellemzések között, - ha kevés számmal is - még mindig akadnak olyanok, amelyekben negatívan írnak ugyan a felvételüket kérők értelmi képességeiről /lassu gondolkodású, nem lényeglátó, szétszúrt figyelmű stb./ de tanítóképző intézetve való felvételüket ennek ellenére javasolják.

Ugy gondolom nem járok messze az igazságtól, ha azt mondom, hogy intézetünk tanári kollektívájának nagyon sokat kell dolgozni annak érdekében, hogy a felvett hallgatók érdeklődését felkeltsék a természettudományok iránt, megváltoztatva egyoldalú humán érdeklődésüket, beállítottóságukat. Rengeteg munkát jelent - hallgatóink többsége esetében - az ének-zene, testnevelés, rajz és a gyakorlati foglalkozás megszerettetése is.

- Nagyon hasznos és sokatmondó volt a középiskolai felvételi javaslatok tanulmányozása abból a szempontból is, hogy milyen személyiségjegyek és tulajdonságok alapján javasoltak a középiskolák valakit tanítói pályára. Ebből a szempontból 61 tanári és KISZ javaslatot elemeztem és azt láttam, hogy készítők a javaslatok összeállításánál csak nagyon kevésbé vették figyelembe egy jövőendőbeli tanítóval szemben jogosan támasztható követelményeket.

Igen sokatmondóak azok a megjegyzések, amelyek a javasoltak világnézetére és politikai beállítottóságára vonatkoznak. Materialista világnézetűnek mondják a jellemzések a hallgatók 29,5%-át, 21%-áról pedig azt írják, hogy világnézetük "pozitív irányban fejlődik." Sajnos a hallgatók 49,5%-ának világnézeti fejlettségéről a jellemzések egyáltalán nem is tesznek említést.

Politikailag tájékozottnak mondja a jellemzés a hallgatók 11,5%-át, érdeklődőnek 28%-át. Az első évfolyamra felvett hallgatóink 60,5%-ának politikai tájékozottságáról és érdeklődéséről egyáltalán nem is történik említés.

Ami a hallgatók közösségi munkában való részvételét illeti, valamivel pozitívabb a kép, - de egyáltalán nem megnyugtató. A javaslatokból ugyanis az állapítható meg, hogy 50%-uk a KISZ-ben, vagy az úttörő mozgalomban igen aktív, kezdeményező munkát végzett és 30%-ukról azt írták, hogy nem voltak ugyan

kezdeményezőik, de a rájuk bízott munkát becsülettel, lelkiismeretesen elvégezték. Az intézetünkbe bekerült első évesek 20%-ának jellemzésében viszont a közösségi munkában való részvételük nem szerepel, - minden bizonnyal azért, mert nem végeztek társadalmi munkát.

Nagyon nehéz volt ugyan összesíteni, de számomra igen érdekes képet mutattak azok az adatok, amelyeket azon erkölcsi vonásoknak és jellemtulajdonságoknak összesítéseként kaptam, amelyek alapján a középiskolák nevezettek felvételét javasolták. Ime az összesítés: /a számok a 61 javaslatban való előfordulást jelentik/

- humanista vonások /segítőkész, önzetlen 21, gyermekszerető 20, kedves, udvarias, rokonszenves, barátságos 15, szerény 13, türelmes 8./
- a munkához való szocialista viszonyra vonatkozó utalások /pontos, lelkiismeretes, megbízható 21, szorgalmas 20, nagy akaraterővel rendelkezik 6, felelősségtudat 3./
- Az igazság szeretetére vonatkozóan /bátor, szókimondó, őszinte 22, kritikai érzék, vitakészség 5./
- a fegyellemmel kapcsolatban /fegyelmezett, fegyelmet tud tartani 2./
- néhány egyéb tulajdonság /vidám, derűs 11, jó előadó 5, határozott 3, jó szervező 1, zárkózott 3, tulzottan érzékeny 2, ideges, félénk, sértődékeny 3./

Ha a felsorolt személyiségjegyeket és tulajdonságokat összehasonlítjuk a dolgozat első fejezetében megrajzolt képpel, azonnal megállapítható, hogy meglehetősen szegényesek azok a jellemzések, amelyeket az intézetünkbe jelentkezők és felvett hallgatók magukkal hoztak. E szegényesség mellett egyes - a jó tanítói munka végzéséhez elengedhetetlenül szükséges - személyiségjegyek és tulajdonságok vagy nagyon kevés esetben, vagy pedig egyáltalán nem is szerepelnek.

Nyilvánvaló, hogy hallgatóink világnézeti és politikai nevelése, azoknak a legfontosabb személyiségjegyeknek és jellemtulajdonságoknak a kialakítása, amelyek elengedhetetlen előfeltételei az eredményes oktató-nevelő munkának, valamint annak megértetése, hogy egy tanítónak iskolán kívül is tevékenyen rész kell vennie társadalmunk életében - rengeteg feladatot ró intézetünk valamennyi dolgozójára. Természetesen ezzel párhuzamosan tovább kell javítani mind a középiskolák pályaválasztási tanácsadását, mind a tanítóképző intézetekbe való felvétel rendjét és a tanítóképző-intézetek felvételi munkájának színvonalát. Az ezzel kapcsolatos nagyon sok és fontos kérdésnek azonban - e dolgozat keretében - még az érintésére sincs lehetőség.

Összefoglalva: Intézetünknek az elmúlt években szerzett tapasztalatai és az eddig elmondottak is azt mutatják, hogy a felvételüket kérő hallgatók nagyobb része hivatásszeretetből fakadó pedagógiai érdeklődéstől áthatva kéri ugyan felvételét, de ez a hivatásszeretet - amely elsősorban a tanítói pályához való pozitív érzelmi viszonyban jut kifejezésre - még igen messze van attól, hogy hivatástudattá váljon. Sok és szerteágazó nevelőmunkát kell az intézet tanári kollektívájának és KISZ szervezetének végezni annak érdekében, hogy - legalább a hallgatók többsége - a tanítói pálya nagyszerűségének, felelősségteljességének és nehézségének felismerésétől áthatva vállalja, egyrészt a pályára való felkészülés sok és nem könnyű munkáját, másrészt azokat a nehézségeket is, melyek ma még sok esetben a tanítói munka velejárói. Az előbb említettek kihangsúlyozása azért is rendkívül jelentős, mert amennyiben a hallgatók már a felvételük alkalmával is hivatástudattal rendelkeznének, úgy a felsőoktatási intézmények feladata leegyszerűsödne ennek - a már meglévő hivatástudatnak - a megőrzésére, ápolására. Viszont, ha e hivatástudat kialakítása a felsőoktatási intézmény feladata, akkor nagyon céltudatos és tervszerű munkával kell törekednie e célkitűzés minél eredményesebb megoldására.

A továbbiakban arról kívánok néhány dolgot elmondani, hogy - intézetünk nevelői ráhatásának eredményeképpen - miképpen vélekednek II. és III. éves hallgatóink a tanítói hivatásról. Természetesen az eredmények mellett érinteni kívánom a problémákat is.

Mondanivalómat a következő kérdések köré csoportosítom:

- 1./ Intézetünk hallgatói a tanítói munka társadalmi jelentőségéről.
- 2./ A hallgatók véleménye a jó tanító személyiségjegyeiről és jellemtulajdonságairól.
- 3./ Hogyan képzelik el hallgatóink a falusi tanító életét, munkáját?
- 4./ Hallgatóink visszaemlékezései volt tanítóikra.
- 5./ Az intézetünkben 1962 óta végzett fiatalok tanítói munkájáról és emberi magatartásáról.

1./ Végzős hallgatóink a tanítói pálya jelentőségéről és fontosságáról.

Hallgatóink hivatástudatával kapcsolatban nagyon érdekelt bennünket az, hogy a végzősök hogyan nyilatkoznak a tanítói munka társadalmi jelentőségéről. Az e kérdésre adott válaszaik ugyanis nagymértékben összefüggnek, a színvonalas és eredményes munkához elengedhetetlenül szükséges tanítói öntudat problematikájával. Örvendetes, hogy a megkérdezett hallgatók 75%-a pontos, - de legalábbis elfogadható - a szocialista pedagógia tanításainak megfelelő választ adott az e témával kapcsolatban feltett kérdésre. Válaszaikból az alábbi legfontosabb következtetések vonhatók le:

- Végzős hallgatóink világosan látják az iskolai oktató és nevelő munka területén előttük álló feladatokat. Látják az iskola szerepét, jelentőségét.

"A pedagógus feladata tudományos világnézetű, hazáját szerető, humánus, aktív emberek képzése".

"A pedagógusoknak kell felkészíteni a gyermekeket arra, hogy megállják helyüket az életben, megfeleljenek a társadalom követelményeinek."

"A társadalom hasznos tagjainak nevelése nagyrészt a pedagógusokra hárul."

"A tanító munkáját, - azt hiszem tulbecsülés nélkül - nagyon fontosnak tartom, hiszen ő készíti elő, alapozza meg a gyermek szellemi és fizikai erejének kialakítását."

"A tanító munkájának jelentősége: a legalapvetőbb ismereteket, készségeket és szokásokat alakítja ki a gyermekekben."

"A szocialista társadalom célja a kommunista embertípus kialakítása. Ennek kialakítása most még elsősorban az iskola feladata, mivel ez még családon belül nem minden esetben lehetséges".

Végzős hallgatóink válaszaikban arra is utaltak, hogy a gyermekek sokoldalú oktatását, képzését és nevelését már az alsó tagozatban nagyon komolyan kell venni. Azoknak a hatásoknak a minősége - amely itt éri a gyermeket - sorsdöntő fontosságú lehet egész további életükre, fejlődésükre.

"Az alsó tagozatban kezdődik az ember kialakítása. Az, hogy milyen irányban indítja el a nevelő akkor a gyermeket, az nagymértékben kihat későbbi sorsára."

"Ha a pedagógus munkát a házépítéshez hasonlítanám, a tanítói munka az alapozásnak felelne meg. És tudjuk, hogy alapozás nélkül nincs házépítés."

"A pedagógus kezében a szó szoros értelmében a jövő generációja nyugszik. Egy-egy jó ill. rossz pedagógus ilyen vagy olyan irányban, de nagymértékben irányítja a gyermek világ-látását. Ez a szerep még inkább jelentkezik a tanító munkájában, hiszen a kisgyermek szemében nincs nagyobb hatalom, példakép, mint éppen tanítója."

"A pedagógusnak az a szerepe, hogy tanítványait az alakuló újra készítse fel, hogy tudják, miért kell dolgozniuk, ismerjék a célokat. Ezt a munkát a tanító már az 1.o.-ban elkezdi. A cél az, hogy a társadalom minél több nagybetűs "EMBER"-ből álljon."

Tudják, hogy egy tanítónak nemcsak kis tanítványai értelmére, hanem érzelmeire is hatnia kell, valamint azt is, hogy az eredményes oktató-nevelő munka legfontosabb előfeltétele a tanító szocialista személyisége.

"A tanító munkája döntő jelentőségű. A gyermekek nevelésében az alapokat a szülő és ovoda adja meg, de ezt az alapot a pedagógusnak kell döntően pozitív irányban befolyásolni, - az értelem és érzelem területén egyaránt."

"Az ifjúság korszerű műveltségének és helyes marxista világnézetének kialakításában látom a pedagógus munkájának jelentőségét. Hogy ez miképpen alakul, az nagyrészt a tanító világnézeti beállítottságától és a gyermek otthoni környezetétől függ."

- A hallgatók válasza utalnak a tanulókkal való iskolán kívüli foglalkozások jelentőségére, valamint arra is, hogy egy tanítónak - elsősorban falun - a felnőttek nevelése területén is fontos feladatai vannak.

"Mivel a szülők dolgoznak, fokozottabb felelősség hárul a pedagógusra a gyermekek iskolán kívüli nevelésében is."

"A szülők, főképpen az anyák termelésbe való nagyarányú bevonása maga után vonja a pedagógus munkájának növekvő fontosságát, egyre nagyobb jelentőségét. A gyermekek nevelésének jelentős része éppen ezért a pedagógusra hárul. Nem elég csak tanítani a gyermeket, hanem foglalkozni kell annak iskolán kívüli életével, helyzetével is."

"A tanító nemcsak gyermeknevelő, hanem felnőttnevelő is."

"A tanító feladata: tudományos világnézettel rendelkező, hazáját és a munkát szerető emberek nevelése. Minden pedagógusnak ezen cél érdekében népművelő feladatokat is végeznie kell."

"A társadalom célkitűzéseinek megfelelően tanít és nevel. És itt nemcsak az ifjúságról van szó. Meggyőződése, munkája, tekintélye formálja nemcsak a szülőket, hanem nagyobb környezetét pl. faluját is."

"Társadalmunkban a tanító munkája széleskörű. Nemcsak az iskolai oktatásban, hanem az iskolán kívüli nevelőmunkában is nagy szerepe van. Mind az iskolai, mind az iskolán kívüli munka a pedagógus egyéniségét, jellemét, állásfoglalását tükrözi. Nem elég az, hogy a pedagógus az iskolában oktat és nevel. A társadalmi és politikai élet különböző területein is meg kell állnia a helyét, aktívan munkálkodnia kell. Minden faluban más és más körülmények várják a tanítókat és a jelentkező problémákat meg kell oldani. A pedagógus jó vagy rossz munkája nemcsak a gyerekek, de a szülők, sőt az egész falu munkáját is befolyásolhatja."

"Rendkívül jelentőségteljes a pedagógusok munkája, főleg vidéken. Fontos szerepük van a pedagógusoknak a szocialista kultúra terjesztésében, az olvasómozgalom létrehozásában, politikai tájékoztató előadások tartásában stb."

Az elmondottakból világosan kiderül, hogy hallgatóink többsége helyesen vélekedik az iskolák és a pedagógusok - és ezen belül a tanítók - munkájának társadalmi jelentőségéről, az iskolák és a pedagógusok felelősségéről. Ugyanakkor az a tény, hogy a megkérdezettek 25%-a nem adott a feltett kérdésre megfelelő választ, elgondolkodtató és további nevelési feladatokat jelent. Nem szabad szó nélkül elmenni az olyan nézetek mellett sem, amikor hallgatóink eltuozzák az iskolák szerepét és a pedagógusok munkájának jelentőségét. Pl. "A tanító munkájának jelentősége abban van, hogy az ő feladatuk kialakítani a kommunista társadalomban való élethez szükséges személyiségvonásokat". Vagy: "A pedagógus munkájának jelentőségét abban látom, hogy őket terheli a felelősség azért, hogy az általuk nevelt gyermekek felnőtt korukban a társadalomnak hasznos vagy káros tagjai lesznek-e." Ugy gondolom, hogy az ilyen egyoldaluan túlzó nézetek nemcsak azért károsak, mert a kelleténél több felelősséget vállalnak át az iskolákra és a tanítókra, mint indokolt, hanem azért is, mert képviselik - nézetükből következően - a szükségesnél kevesebb energiát fordítanak a többi nevelési tényező intenzitásának és hatékonyságának fokozására. A felmérés tapasztalatai, a hallgatók által adott válaszok részletes elemzései ugyanakkor alkalmasak arra is, hogy az e területen a hallgatóknál mutatkozó hiányosságok és helytelen vélemények megszüntetése érdekében eredményes munkát végezhessünk

2./ Hallgatóink véleménye a jó tanító személyiségjegyeiről és jellemtulajdonságairól

1967 februárjában felmérést végeztem intézetünk II. és III. éves hallgatói között annak megismerése céljából, hogy véleményük szerint melyek azok a személyiségjegyek, amelyek elengedhetetlen előfeltételei az eredményes tanítói munkának és melyek azok a tulajdonságok, amelyek a legkevésbé egyeztethetők össze a tanítói hivatással.

A hallgatók azt a feladatot kapták, hogy olvassák el figyelmesen a következő tulajdonságokat és képességeket:

- kedves, udvarias	- kulturált
- tapintatos	- ideges, ingerlékeny
- nagyképű	- demokratikus beállítottságú
- tekintélyes	- bizalmatlan
- pesszimista	- érdeklődő
- türelmes	- bizonytalan, határozatlan
- következetes	- szigorú
- tudományos világnézetű	- moderus
- igényes	- szaktárgyait jól ismerő
- van humorérzéke	- elégedetlen
- önzetlen	- szívós, állhatatos
- logikusan magyaráz	- igényes
- aprólékos	- nagyvonalú
- sokat követelő	- közönyös, érdektelen
- gunyos	- merev
- politikailag aktív
 - keveset követelő
 - optimista
 - törődik a tanulók véleményével
 - gyermekszerető
 - segítőkész
 - bátor
 - cinikus
 - a közösség ügyéért dolgozó
 - igazságos
 - színészi képességekkel rendelkező

A felsorolt tulajdonságok közül kellett kiválasztaniuk tíz jó és tíz nem megfelelő nevelői tulajdonságot és a kiválasztott tulajdonságokat fontossági sorrendben leírni.

A válaszok feldolgozását a következő táblázatok mutatják:

a/ Pozitív tanítói személyiségjegyek és jellemtulajdonságok

A megkérdezett hallgatók száma: 102 fő.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	Összesen
	h e l y e n										
tudományos világnézet	33	18	13	5	6	1	4	3	1	-	84
a gyermek szeretete	26	8	11	5	7	5	7	7	3	2	81
szakmai felkészültség	19	26	16	12	1	1	-	1	1	1	78
az igazság szeretete	3	2	4	8	10	11	18	7	6	8	77
demokratikus beállítottság, közösségi ember	6	6	10	12	10	9	3	6	4	9	75
következetesség	-	5	10	12	14	8	7	2	6	-	64
derű, vidámság, humorérzék	3	-	3	4	5	5	2	6	16	17	61
logikusan magyarázó	2	3	10	13	6	11	3	6	4	1	59
általános műveltség, kulturáltság	5	9	5	4	6	3	6	7	8	6	59
optimizmus	-	6	4	3	5	5	9	8	11	5	56
igényesség	1	4	2	7	8	7	11	7	5	2	54
tapintatos	-	1	1	-	3	5	1	2	5	8	26
a tanulók véleményével törődő	-	-	-	-	2	5	3	6	6	7	29
türelmes	2	5	4	3	7	6	9	10	8	7	61
segítőképz	-	-	-	1	1	3	6	5	3	6	25
kedves, udvarias	2	1	2	3	-	2	2	3	-	3	18
érdeklődő	-	-	1	1	1	3	2	3	4	2	17
politikai aktivitás	-	5	1	1	-	2	2	2	3	2	18
önzetlen	-	-	-	3	2	3	1	3	2	3	17
szívós, állhatatos	-	1	1	2	1	2	1	3	-	3	14
tekintélyes	-	1	3	2	4	2	1	2	3	-	18
színészi képességekkel rendelkező	-	1	-	-	-	-	1	-	2	8	12
szigorú	-	-	1	1	-	1	2	1	1	-	7
sokat követelő	-	-	-	-	3	1	1	-	-	2	7
aprólékos	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1
bátor	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
nagyvonalú	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1

b/ Negatív tanítói személyiségjegyek és jellemtulajdonságok

A megkérdezett hallgatók száma: 102 fő.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	Összesen
	h e l y e n										
közünyösség	21	10	11	16	10	11	9	4	3	4	99
ideges	14	12	14	14	11	7	10	4	2	9	97
cinikus	10	8	9	12	4	15	16	10	9	2	95
pesszimista	13	17	10	6	5	7	9	7	5	13	92
bizalmatlan	8	11	7	9	18	9	10	10	4	5	91
gunyos magatartásu	9	11	14	11	11	11	8	3	6	6	90
nagyképü	13	17	8	7	13	9	7	7	6	3	90
merev	2	3	2	7	9	12	5	16	20	9	85
bizonytalan, határozatlan	10	3	15	7	10	6	10	7	8	8	84
keveset követelő igénytelen	1	4	5	3	5	5	7	10	15	9	64
elégedetlen	1	4	-	2	-	5	4	7	10	6	39
aprólékos	-	1	3	2	2	2	-	2	3	5	20
sokat követelő maximalista	-	-	-	-	2	-	-	2	-	4	8
szűgoru	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
tapintatlan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
színészi képességgel rendelkező	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2
tekintélyes	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
nagyvonalu	-	1	3	6	2	2	7	12	6	8	47

A két táblázat tanulmányozása lehetőséget biztosít néhány következtetés levonására. Az a/ jelzésű táblázatból az első ránézésre világosan kitűnik, hogy - a 10 helyen történő választást figyelembe véve - a hallgatók a pozitív tulajdonságok közül az alábbiakat tartották egy tanító számára a legfontosabbnak:

- tudományos világnézet	84 %
- a gyermek szeretete	81 %
- szakmai felkészültség	78 %
- az igazság szeretete	77 %
- demokratikus beállítottság, a közösségért végzett munka	75 %
- következetesség	64 %
- türelem	61 %
- derű, vidámság, humorérzék	61 %
- világos, logikus magyarázat	59 %
- általános műveltség, kulturáltság	59 %

Véleményem szerint igen pozitívnak tekinthető a hallgatók fenti választása, hiszen a tudományos világnézet, a gyermekszerepet, a szakmai felkészültség, az igazság szeretete, a közösségi magatartás, a következetesség, türelem, a tanító logikus magyarázata, az általános műveltség és kulturáltság, mind-mind olyan tulajdonságok és személyiségjegyek, amelyek alapvetően fontosak az eredményes tanítói munka szempontjából.

Amennyiben nem mind a tíz helyet, hanem csak az első öt helyen történő választások százalékos előfordulását vizsgáljuk meg, a helyzet a következőképpen alakul:

- tudományos világnézet	75 %
- szakmai felkészültség	74 %
- a gyermek szeretete	57 %
- demokratikus beállítottság, közösségi magatartás	44 %
- következetesség	41 %
- logikus magyarázat	34 %
- általános műveltség, kulturáltság	29 %
- az igazság szeretete	27 %
- igényesség	22 %
- türelem	21 %

Az összehasonlításból kiderül, hogy a tudományos világnézet, a gyermekszeretet és a szakmai felkészültség mindegyik esetben a legelső helyeken választott követelmények között szerepel. A különbség csupán annyi, hogy a szakmai felkészültséget több hallgató választotta az első öt helyen, mint a gyermekszeretetet. Az összehasonlításból az is kiderül, hogy az első öt helyen hallgatóink közül többen tartották fontosabbnak az igényességet, mint a vidámságot, derűt és humorérzéklet.

Az a/ táblázatot tanulmányozva igen meglepő azonban, hogy néhány - véleményem szerint igen fontos - tulajdonság és személyiség-jegy milyen kevés szavazatot kapott:

- politikai aktivitás	18 %	/az első 5 helyen	7 %/
- érdeklődő magatartás	17 %	/ " " "	3 %/
- színészi képesség	12 %	/ " " "	1 %/
- pedagógiai tapintat	26 %	/ " " "	5 %/
- a tanulók véleményével való törődés	29 %	/ " " "	2 %/
- segítőkészség	25 %	/ " " "	2 %/
- kedvesség, udvariasság	18 %	/ " " "	8 %/

Véleményem szerint ezekre, a hallgatók által kellőképpen nem értékelt tulajdonságokra az elkövetkező munkánk során feltétlenül fokozottabban kell felhívni hallgatóink figyelmét.

A b/ jelzésű táblázatot hasonló módon elemezve azt látjuk, hogy a hallgatók a negatív tulajdonságok közül elsősorban az alábbiakat ítélték el:

- közönyösség	99 %
- ideges magatartás	97 %
- cinikusság	95 %
- pesszimizmus	92 %
- bizalmatlanság	91 %
- gunyosság	90 %
- nagyképűség	90 %
- merevség	85 %
- bizonytalanság, határozatlanság	84 %
- keveset követelés, igénytelen-ség	64 %

Az első öt helyen történő választásokat véve figyelembe, a sorrend a következőképpen alakult:

- közönyösség	68 %
- ideges magatartás	65 %
- nagyképűség	58 %
- gunyosság	56 %
- bizalmatlanság	53 %
- pesszimizmus	51 %
- bizonytalanság, határozatlanság	45 %
- cinikusság	43 %
- merevség	23 %
- keveset követelés, igénytelenség	18 %

A választásokat látva azt mondhatjuk, hogy hallgatóink - igen helyesen - a felsorolt negatív tulajdonságokat nagyon határozottan elutasították. Ha az első és a második felsorolás között található is sorrendi eltérés, a lényegét illetően a helyzet az, hogy valamennyi felsorolt negatív tulajdonságot a hallgatóink már az első öt helyen történő választásoknál egyértelműen elutasították.

Összegezve: Az a/ és b/ táblázat adatainak tanulmányozásából lényegében az derül ki, hogy a megkérdezett tanítójelöltek többsége helyesen tudta kiválasztani - mind pozitív, mind negatív vonatkozásban - azokat a személyiségjegyeket és jellemtulajdonságokat, amelyekkel egy szocialista gondolkodású pedagógusnak rendelkeznie kell. Ugyanakkor megmutatkozott néhány negatív jelenség is.

3./ Végzős hallgatóink a tanítói munka vonzó és kevésbé vonzó oldalairól, a falusi tanító életéről, munkájáról

E problémakör megközelítése céljából a következő kérdésekre illetve kérdéscsoportokra kellett III. éves hallgatóinknak - név nélkül - válaszolniok:

- a/ Véleménye szerint milyen iskolai és iskolán kívüli feladatokat kell egy tanítónak ellátnia? Az iskolán kívüli társadalmi feladatok közül melyeket vállalná a legszívesebben? Elképzelése szerint kb. heti hány órai elfoglaltságot jelent egy tanítóra háruló oktatási és nevelési feladatok elvégzése?
- b/ Mit tart a tanítói - és ezen belül a falusi tanítói - munka legvonzóbb és legkevésbé vonzó vonásainak? Elképzelése szerint miben különbözik egymástól egy városi és egy falusi tanító munkája, élete?
- c/ Amennyiben falura kerül tanítónak, hogyan képzei el magánéletének kialakítását?
- d/ Véleménye szerint miért nőiesedik el a tanítói pálya?

Mint említettem, a fenti kérdésekre végzős hallgatóink nevük megjelölése nélkül válaszoltak. A kapott válaszokat feldolgoztuk. Ugy gondoljuk, hogy ezekből a válaszokból bizonyos következtetéseket lehet levonni hallgatóinknak a tanítói hivatástudattal kapcsolatos gondolkozására és a mi ezirányú nevelőmunkánkra vonatkozóan egyaránt.

A kapott válaszok értékelését és megfelelő csoportosítását elvégezve, - a következő kép tárul elénk:

a/ A hallgatók véleménye a tanító iskolai és iskolán kívüli feladatairól, - a tanítói elfoglaltságról

Az idén - 1967-ben - végző hallgatóinknak az első kérdéscsoportra adott válaszait megvizsgálva úgy találtuk, hogy a hallgatók zöme világosan látja a tanítóra váró iskolai és

iskolánkívüli feladatokat. Válaszaik teljesen összhangban voltak e dolgozat 20-24. oldalain található megállapításokkal. Az iskolai oktató és nevelő munka mellett a szülőkkel való foglalkozás és az uttörő illetve kisdobos munka fontosságát szinte valamennyien hangsúlyozták. Egyértelmű az a véleményük, hogy egy tanítónak kötelessége a falusi népművelési munkákban való részvétel is. Mindössze egyetlen hallgató nyilatkozott úgy, hogy nem ért egyet azzal a felfogással, amely szerint egy tanítónak az iskolai oktató-nevelő munka mellett, még iskolánkívüli társadalmi munkát is illik végezni. Az ő szavait idézve: "Egy tanító feladata, hogy iskolai munkáját hivatástudattal végezze és a mindennapi életben példát mutasson. Nem tudom megérteni, hogy miért terhelik a pedagógusokat még külön társadalmi munkával is." Nyilvánvaló, hogy az a hallgató, akinek válaszából a fenti sorokat idéztem, elfelejtkezett arról, hogy a "mindennapi életben való példamutatás"-nak egyúttal a falu társadalmi életében való aktív részvétel is jelentenie kell. A válaszokat összegezve, igen sajnálatosnak lehet tekinteni, hogy hallgatóink közül kevesen tartják fontosnak a pedagógus külön korrepetáló munkáját és azt, hogy egy falura kerülő fiatal pedagógus vegye ki részét a falusi KISZ szervezetek munkájának segítéséből is.

Arra a kérdésre, hogy körülbelül heti hány órai elfoglaltságot jelent egy tanítóra háruló feladatok jó elvégzése, - végzős hallgatóink zöme helyesen válaszolt, amikor heti 48 ill. ennél több órában jelölte meg azt. Voltak olyan hallgatók, akik nem konkrét számmal válaszoltak, de válaszaikból érződött, hogy helyesen gondolkoznak erről a kérdésről: "A pedagógus lelkiismeretétől függ." "Nem tudom, de egy lelkiismeretes tanítónak nincs kevés gondja." "Az oktatás a heti kötelező óraszám, a nevelés a nap minden órájában". "Még egyszersennyi, mint a tanítási órák száma." A hallgatók zömének ilyen állásfoglalása örvendetes, mivel látják, hogy egy tanítónak

a munkája összehasonlíthatatlanul több, mint az iskolában eltöltött munkaidő. Ez pedig nagyon fontos a munkához való "hozzáállás" szempontjából és azért is, mivel a nem pedagógus munkakörben dolgozók között igen sok téves nézet él a pedagógusok terhelését illetően. Sajnos a megkérdezett hallgatóink között is voltak olyanok, akik nem tudtak válaszolni erre a kérdésre, és olyanok is, akik érthetetlenül kevés időt /a kötelező óraszámokkal együtt 25-30 órát/ jelöltek meg egy tanító heti munkájának színvonalas elvégzéséhez.

Arra a kérdésre pedig, hogy "Milyen társadalmi munkát végezne a legszívesebben?" - a válaszok zöme a népművelést /énekarvezetés, könyvtári munka, szakkörvezetés stb./ jelölte meg. Csak ezután következett az uttörő illetve kidobos vezetői munka. Nagyon kevesen választották a falusi KISZ szervezetekben végzendő munkát és a gyermekvédelmi kérdésekkel való foglalkozást.

Feltétlenül szükségesnek tartom itt annak a megemlítését, hogy néhány hallgatónk nem tudott elvi különbséget tenni a hivatalból kötelezően elvégzendő néhány feladat és a társadalmi munka között. Voltak olyanok pl., akik a családlátogatást, kirándulások vezetését stb. társadalmi munkának tüntették fel, noha ezek egyértelműen az iskolai munka szükségszerű és kötelezően elvégzendő velejárói.

b/ Végzős hallgatóink a tanítói munka - és ezen belül a falusi tanítói munka - vonzó és kevésbé vonzó oldalairól

1/ A megkérdezettek válaszaiban csak elvétve találkoztunk olyan megjegyzésekkel, mint pl. "Vonzó a nyári szünet." "Vonzó a kötetlen munkaidő." Vonzó az, hogy "A tanítói munka mellett marad idő arra is, hogy olyan dologgal foglalkozzon az ember, amit hivatásszerűen nem végezne, de szívesen csinál." Ezekben a válaszokban is van némi igazság, de nyilvánvalóan nem a lényegre mutatnak.

Nagy örömet jelentett viszont számunkra az, hogy hallgatóink zöme /a megkérdezett 41 hallgatóból 34/ a tanítói munkában, a gyermekekkel való foglalkozás örömét jelölte meg a legvonzóbbnak. Ezt a legkülönbözőképpen meg is fogalmazták. É megállapítás igazolásául néhány a válaszok közül:

"Nagyon jó érzés, amint látja a pedagógus, hogy munkája eredményeképpen hogyan bontakozik ki a gyermeki értelem."

"A kis gyermekeket írni, olvasni megtanítani a legszebb dolog a világon."

"Egy-egy gyermekben megtalálni a külön egyéniséget - ennél nagyobb örömet elképzelni sem tudok."

"Elő anyaggal dolgozom, látom egy-egy gyermek pozitív változását - s ez nagy öröm."

"Az a legnagyobb öröm, ha sikerül a már elveszettnek hitt gyermekből is embert nevelni."

"Nehéz szebb érzést elképzelni annál, mint amilyen a gyermek tanítójához való ragaszkodása és szeretete."

"A gyermekekkel való foglalkozás azért is öröm számomra, mivel egy tanító mindig örökifju marad az ifjuság körében."

A tanítói pálya kevésbé vonzó oldalait illetően hallgatóink válaszaiban a következők szerepeltek: alacsony fizetés /41 megkérdezett hallgató közül ezt 17 megemlíti/, nem becsülik eléggé a tanítói pályát /"Csak tanítónő vagy?"/, a viszonylag nehéz elhelyezkedési lehetőség, a falusi életmódtól való félelem, az otthontól való elszakadás, az emberi értetlenséggel - főleg vidéken - való szélmalomharc, az idegek időelőtti felőrlődése, a rossz tantestületi kollektíváktól való félelem, a gyermekek szüleivel való foglalkozás, a nagy felelősség,

a gyermekek munkájának értékelése. A tanítói pálya "nem vonzó oldalai" közül előbb felsoroltak - az első kivételével - szórvánýosan jelentkeztek a hallgatók válaszaiban. Néhány hallgató azt írta, hogy véleménye szerint nincs ennek a pályának nem vonzó oldala. Ezek mellett a tulzottan optimista válaszok mellett voltak óvatosabban fogalmazó hallgatók is, mint pl. a következő: "Nagyon örülök, hogy tanító leszek. Most még nem tudok "nem vonzó" oldalt említeni."

2/ Kérdéseket tettünk fel végzős hallgatóinknak a falusi munkára vonatkozóan is:

Arra a kérdésre, hogy "Mit tart vonzónak egy falusi tanító munkájában és életében?" - a városival összehasonlítva - igen különböző válaszokat kaptunk. A válaszok gyakoriságát figyelembe véve a következő sorrend alakult ki:

- a gyermekek fegyelmezettebbek, hálásabbak a tanításért,
- szorosabb kapcsolatot lehet kialakítani a gyermekekkel,
- jobban lehet hatni a szülőkre,
- önállóbban lehet dolgozni,
- nyugodtabb élettempó, csönd,
- egészségesebb környezet, a természethez való közelség,
- vidéki népszokások,
- a pedagógus "központibb" tényező, mint városban.

A fentiek alátámasztására, illetve megerősítésére a kapott válaszokból a következőket emeltem ki:

"Vonzó az, hogy a falu /bár sajnos egyre kevésbé/ olyan, mint egy nagy család, - hisznek, biznak a tanító szavában."

"Minden szempontból vonzóbb számomra a vidéki pedagógus munkája. Ismeri tanítványait, azok családi körülményeit. Sokkal családiasabb a falu, mint a város."

"Mivel jobban meg lehet ismerni a gyermekeket, hatásosabb lehet mind az oktató, mind a nevelő munkám. Ugy gondolom, hogy falun talán jobban meg tudom valósítani egyéni elképzeléseimet, mint városban."

"Több munkát igényel a falusi tanítói munka, - ezért vonzó."

"Elég sokat voltam falun - lesz mit csinálni. Együtt szemben van a kulturház és a kocsmá. Megváltoztatni ezek használatának illetve látogatásának a jelenleg még fennálló rossz arányát nagyon nehéz lesz, - mégis ez a vonzó."

"Szeretem a falut, és fáj, hogy ott minden nehezebb."

"Jól ismerem egy falu életét, az ottani fiatalokat."

Ebben a faluban - bár Budapesttől nincs túl messze - sem művelődési lehetőség, sem vonzó munkaalkalom nincs. Mindez cseppet sem vonzó, engem mégis vonz, hogy segíthessek ezen a - ma már állandóan javuló, de még nehéz helyzeten."

Arra a kérdésre pedig, hogy "Mi az, ami nem vonzó, hanem inkább taszító hatású egy falusi tanító munkájában?" végzős hallgatóink válaszaiból a következőket lehetett megállapítani:

- nivótlanabb kulturális élet, kevesebb szórakozási lehetőség,
- az elzártság, magányosság, a szinte biztos "vénlányság"
- az, hogy külsőségekből ítélnék és az embernek szinte minden mozdulatára vigyázni kell. /"A vidéki ember jobban ráér a pletykára"/
- a falusi iskolák rosszabbul felszereltek, mint a városiak. A gyermekeknek is rosszabb a felszerelése.
- a rossz lakásviszonyok
- egészségügyi hiányosságok /fürdőszoba, WC, kútról való vízhozam./

A válaszok között sajnos egy-két - a falusi tanítói munkát teljesen elutasító válasszal is lehetett találkozni: "A falusi tanító munkájában számomra nincs vonzó."

3/ Tekintve, hogy végzős hallgatóink részére csak vidéki és főleg falusi álláshelyeket tudtunk biztosítani, ezért különös gondot fordítottam a hallgatók falusi életre vonatkozó válaszáinak értékelésére. Egészében véve - a válaszok alapján - úgy látom, hogy III. éves hallgatóink látják egy falusi tanító előtt álló legfontosabb tennivalókat:

- Látják, hogy egy falusi tanító munkája több, sokrétebb, összetettebb, - nehezebb, mint a városi tanítóé.

"A falusi tanító munkája több, mint a városié, mert nagyobb az elmaradás" /Ez szinte minden hallgató válaszában megtalálható/

"Egy falusi tanítónak részt kell vennie a falu kulturális életében." "A falusi tanító munkája sokkal több áldozatot és időt igényel, mint a városié, s ez első sorban a népművelési tevékenységgel függ össze."

"Egy falusi tanítónak sokkal nagyobb gondot kell fordítani a szülők nevelési kultúrájának fejlesztésére. Jóval többet kell harcolni a kettős nevelés ellen, nagyon sok anyagi problémával, felszerelési hiányossággal kell megküzdenie."

"Városban a tanítás egyszerűbb, mert van gyógypedagógiai iskola és általában kulturáltabbak az életkörülmények."

"Egy városi pedagógus közelebb áll a művelődés forrásaihoz és könnyebben továbbképezheti magát." "Természetesen vidéken is - noha kisebb mértékben - de lehetőség nyílik az önművelésre."

- Látják, hogy egy falusi tanító társadalmi helyzete más, mint a városi tanítóé.

"Egy városi tanítónak sokkal könnyebb az élete, de kisebb a megbecsülése, mint a falusinak."

"Ugy gondolom, hogy a városi tanító élete unalmasabb. Hamarabb belefásul a munkába, jobban elszigetelődik a nagyobb közösségtől és éli a maga kis világát."

"A falu egy nagy "család", ahol a tanító is inkább családtag, mint városon."

"A falusi tanító rendkívül szoros kapcsolatban van tanítványjaival és azok családjával." "A falusi tanító jobban meg tudja ismerni a gyermekek életkörülményeit, élete jobban összekapcsolódik a tanítványok szüleinek életével."

"A falusi tanító szerepe sokkal jelentősebb, mert élete egybekapcsolódik a falu életével."

- Örömkre szolgált, hogy egyes hallgatóink - az előre látott nehézségek ellenére is - optimistán tekintenek falusi tanítói munkájuk felé. Ez az optimizmus csendül ki az alábbi válaszokból is:

"Egy vidéki pedagógus munkája küzdelmesebb, - de szebb."

"Természetes, hogy egy falusi tanító munkája - legalábbis kezdeti szakaszán - nehezebb, de az nem igaz, hogy ott nem lehet "városi" szinten tanítani. Az életszínvonal is "felemelhető" városi szintre, csak akarni kell."

- c/ Hogyan képzelik el a munkavállalás előtt álló fiatal tanítók falusi életüket?

Tekintve, hogy hallgatóink kivétel nélkül vidékre - és elsősorban falura - kerülnek tanítónak, megkérdeztük III.éves hallga-

tóinkat arra vonatkozóan is, hogyan képzelik el falusi életüket. A végzők válaszainak csak mintegy 50%-a megnyugtató. A megkérdezettek 46%-a vagy nem válaszolt a kérdésre /7%/, vagy nem akar falura menni /15%/, vagy pedig egyáltalán nincs elképzelése a falusi életre vonatkozóan /24%/.

- A válaszok egy részéből az derül ki, hogy néhány hallgatónk nemcsak megbarátkozott a falusi élettel, hanem élethivatásnak is tekinti a falusi iskolákban való oktató-nevelő munkát.

Néhány válasz:

"Mindig falun éltem, számomra a falu életébe való beilleszkedés nem jelent különösebb problémát."

"Minden körülmények között falura szeretnék kerülni. Ott nőttem fel, a falusi ember élete áll hozzám a legközelebb."

"Ha falura kerülök, ott is szeretnék végleg letelepedni. Tervem a családalapítás. Szeretném, ha a tantestületben megbecsülnének és szeretnének."

"Egész biztos falura kerülök. Azonnal családot szeretnék alapítani, mert így könnyebb lesz az átállás a vidéki életre. Remélem sikerül jó baráti kört kialakítani a karsátsákkal és a falu egyéb vezetőivel. Kulturális igényeimet a TV, ujságok, folyóiratok járatása, könyvvásárlás és könyvtár igénybe vétele útján kívánom biztosítani."

"A gyakorló félévet falun töltöttem. Ennek hatásaképpen most már falun is el tudnám képzelni az életemet."

- A válaszokból fény derült azokra az elképzelésekre is, ahogyan életüket be kívánják rendezni, milyen terveik vannak:

"Ha falura kerülök tanítani, helyben szeretnék házat építeni és letelepedni. Így sokkal jobban bele tudok illeszkedni az iskola és a falu közösségébe. Csak így válhatnak a problémák az én problémámmá is."

"Arra fogok törekedni, hogy helyes magatartással beke-
rüljek a falu társadalmi életébe. Remélem, hogy egy jó
légkörű tantestületbe kerülök. Kulturális igények: könyv
és ha nincs a közeli városban színház, hetenként egyszer
Pestre jönnék."

"Igyekezni fogok az ottani viszonyokhoz alkalmazkodni,
de elveimet nem adom fel. A nehezebb falusi körülmények
között is szeretném megállni a helyemet, továbbfejleszte-
ni tudásomat."

"Első tevékenységem a faluval való megismerkedés lesz.
Megismerkedem a tantestület tagjaival, a tanács, a Tsz
vezetőivel, a pártszervezet titkárával. Igyekezni fogok
velük megfelelő kapcsolatot kialakítani és ezt a kapcsó-
latot fenntartani. Megismerkedem a falu életével: mult-
jával, jelenével."

"Nem szeretem a magányt, igyekezni fogok barátságot ki-
alakítani a faluval. Vennék TV-t, rádiót, lemezjátszót
és időnként Pestre járnék, mivel a zeneakadémiai koncer-
teket mégsem vihetem magammal."

"Tudom, kezdetben nehéz lesz megteremteni azt a környeze-
tet, ahol majd élek, dolgozom. /Az anyagiakra gondolok/
A tantestületbe való beilleszkedéstől nem félek, hiszen
kartársak közé megyek: kulturális igényeim kielégítéséhez
lemezeim, könyveim, a rádió és a TV segítenek. Amennyiben
nagyobb város közelébe kerülnék, szerepelne programomban
a színház s hangverseny is."

- Sajnos a hallgatók egy jelentős része - közel fele - nem kíván
falura menni. A falusi életet szinte elképzelhetetlennek tartja.
A kapott válaszokból nem nehéz arra a következtetésre jutni,
hogy hallgatóinknak ez a része ismeri ugyan azokat a feladatokat,
amelyeket egy falusi tanítónak meg kell valósítania, de egy do-
log valamit ismerni és más dolog annak megfelelően cselekedni.

Néhány konkrét válasz arra vonatkozóan, hogy miért nem kíván-
nak az említett hallgatók falura menni, illetve hogyan indokol-
ják álláspontjukat:

"Nem szeretnék falura menni, mert itt van a családom, lakásom,
baráti köröm."

"Nem hiszem, hogy be tudnék illeszkedni a falu életébe. Ha
falura kerülök, életemet csak úgy tudom elképzelni, hogy
minden szabad időmet műveltségem fejlesztésével töltöm.
Egy-két évig kibírnám falun, de tovább nem."

"Még nem tudom pontosan, de nagyon nehéz lesz. Nem a falu mi-
att, hanem úgy egyébként is."

"Ha családosan kerülök le - nem faluba - hanem vidéki városba,
akkor nagyon szépen el tudnám képzelni az életet. Magányosan
azonban nehezen."

"Én egyáltalán nem tudom elképzelni a falusi életet, mivel
soha nem éltem falun és nem is tudnék."

d/ A tanítói pálya elnőiesedésének okairól

Érdekesnek tartjuk hallgatóinknak /a megkérdezettek valamennyien
nők/ a tanítói pálya elnőiesedésének okairól alkotott véleményét.

A legtöbben - és ez úgy gondoljuk elvitathatatlan - az elnőiese-
dés legfőbb okának az alacsony fizetést tartják. A megkérdezet-
tek tulnyomó többsége félreérthetetlenül meg is fogalmazta, hogy
egy tanítói fizetésből nem lehet családot alapítani.

Tanulságosak azonban azok a válaszok is, amelyek a kevés fizetés
mellett okként szerepelnek. Ezek közül egyesek egészen addig
elementek, hogy tagadják a férfiak tanítói pályára való alkalmas-
ságát.

- A válaszok egyik csoportja arra utal, - és ez igaz - hogy a
tanítói pálya a munkaidő egy részének kötetlensége miatt na-
gyon alkalmas arra, hogy a feleség elláthassa a gyermeknevelés-
sel és a házimunkával kapcsolatos tennivalókat, az u.n. "má-
sodik műszakot."

"A nőknek ideális foglalkozás. Munkaideje nem annyira kötött és így tanítói munkája mellett a házimunka elvégzésére is tud időt szakítani."

"A kevesebb munkaidő és több szabadság miatt a nőknek így több lehetősége marad saját családjával foglalkozni."

- A válaszok egy második csoportja - és ebben is van némi igazság - a női gyengédség, tapintat, türelem stb. alapján a 6-10 éves gyermekekkel való foglalkozásra a nőket alkalmasabbnak tartja, mint a férfiakat.

"A nők lelkivilága sokkal gyöngédebb, mint a férfié és így alkalmasabbak is a kis gyermekekkel való foglalkozásra."

"A gyermekekkel jobban tud bánni egy nő."

"Egy nő sokkal közelebb tud kerülni a gyerekekhez, kedvesebb egyéniség. A kicsi gyermekeknél az érzelem nagyon fontos jelentőségű."

"A tanító néni egy kicsit anyukája is a gyermekeknek. A kisebb gyermekekhez általában jobban értenek a nők, mint a férfiak."

"A kisgyerekek nagyobb türelmet és körültekintést igényelnek. Anyai figyelemmel kell kezelni őket."

"A tanítói pálya követelményei: gyengédség, tapintat, türelem stb. s ezekkel az erényekkel a nők sokkal inkább rendelkeznek, mint a férfiak."

"A nőknek inkább van érzékük a gyerekekhez"

"Türelme sokkal több van egy nőnek, mint egy férfinak."

"Egy nő, aki később anya lesz, sokkal jobban ismeri a gyereket, jobban tudja mi az az érzés, hogy reá bízta sok-sok gyermek nevelését, oktatását."

/A hallgatók válaszainak egy részében-már ennél a csoportnál is - halálható néhány helytelen megállapítás, amelyre a jövőben mind a pedagógiai, mind a lélektan oktatása során fel kell hívni a figyelmet./

- A válaszok harmadik csoportja alkalmatlannak minősíti a férfiakat a tanítói pályára.

"A férfi nem alkalmas a kisgyermeknek problémáinak megoldására."

"A tanítói munka nem férfinak való"

"Véleményem szerint a tanítói pálya nem férfinak való.

"Nagyon helyes, hogy egyre kevesebb a férfi ezen a pályán."

"Más érdeklődési kör vonzza a férfiakat."

"Fontos, hogy a tanító megőrizzen magában gyermeki vonásokat, ezt pedig a férfiak inkább még maguk előtt is eltitkolják. Enélkül pedig nehéz a gyerekek világába beférkőzni."

"A férfiak szeretnek tanítani, de már értelmes "felnőtt" gyerekeket, ifjakat. Nincs türelmük ahhoz, hogy az "értelmesítés" első lépéseit az ő segítségükkel tegyék meg a gyerekek."

Ugy gondolom, hogy ezek ellen a túlzó, helytelen nézetek ellen pedagógiai és lélektani oktatásunkban a jövőben komolyan fel kell venni a harcot.

4/ Hallgatóink visszaemlékezései volt tanítóikra.

A tanítói hivatástudat tartalmi kérdéseit tanulmányozva igen tanulságosnak mutatkozott annak vizsgálata, hogy az intézetünkbe járó tanítójelölteknek milyen emlékeik vannak régi tanítóikról. Ez a munka két szempontból is hasznos volt: Részint azért, mert a válaszokból - ha közvetve is - de következtetni lehet arra, hogy hallgatóink milyen tulajdonságok alapján tartanak valakit jó, illetve rossz tanítónak. Másrészt - tekintve, hogy a megkérdezettek az 1950-es évek első felében jártak az általános iskola alsó tagozatába - következtetni lehet arra is, hogy a megkérdezett hallgatókat, a jövőbeli tanítókat, milyen hatások érték általános iskolás korukban.

Éppen ezért ötvennyolc II.éves hallgatónak tettük fel az alábbi két kérdést, amelyre nevük megjelölése nélkül írásban kellett válaszolniuk:

- a/ Melyik tanítójára emlékszik vissza a legszivesebben és miért?
- b/ Melyik tanítójára emlékszik vissza a legkevésbé szívesen és miért?

Véleményünk szerint az e kérdésekre adott válaszok - akár pozitívak, akár negatívak - nemcsak hallgatóinknak a témáról vallott nézeteibe nyújtanak bepillantást, hanem jól hasznosíthatók a tanítójelöltek hivatástudatra nevelésének jobbra, eredményesebbé tétele céljából is.

- a/ Először arra a kérdésre kellett válaszolniuk, hogy: "Melyik tanítójára emlékszik vissza a legszivesebben és miért?"

A válaszokból általában a következőket lehet elmondani: A megkérdezettek 7%-a a feltett kérdésre úgy válaszolt, hogy nem volt egyetlen olyan tanítója sem, akire szívesen emlékezne vissza, a hallgatók 2%-a nem válaszolt, 24%-a pedig olyan általános és semmitmondó választ írt, amellyel nem lehetett mit kezdeni. Ugyanakkor a megkérdezettek 67%-a olyan sok szeretettel írt valamelyik volt tanítójáról, vagy tanáráról /27% ugyanis nem tanítójá-

ra, hanem tanárára emlékezett vissza a legszivesebben/ és indokolta meg álláspontját, hogy válaszaikkal érdemes részletebben is foglalkozni. A továbbiakban, ha nem is lehet a kapott válaszokat szigorúan ilyen vagy olyan csoportba besorolni, mégis megkísérlem ezeket a bennük megtalálható leglényegesebb mondanivaló alapján csoportosítani.

- A megkérdezett hallgatók válaszaikban igen sokra értékelték volt tanítóik gyermekszeretetét, kedves, barátságos, kiegyensúlyozott magatartását.

"Ugy szeretett bennünket, mint saját gyermekeit. Télen, ha az iskolába érkeztünk, külön-külön ellenőrzött mindenkit, hogy jól felöltözött-e. Soha nem vert meg bennünket, sokat dicsért, s ha jók voltunk, mesét olvasott. Ha valaki visszaesett a tanulásban, családlátogatás útján tudta meg annak okait. Nagyon szerette a természetet, s ezt velünk is megszerettette. Sohasem felejttem el az általa megtartott "Madarak és fák napja"-t. Nagy kirándulásokat szervezett számunkra a hegyekbe."

"Elsős koromban egy idős tanító néni tanított. ... Soha nem felejttem el azt a szeretetet, amit nyújtott nekem. Leforráztam magam és 8 hétig nem járhattam iskolába. A tanító néni hetente meglátogatott és minden leckét megmagyarázott. Mikor már járhattam iskolába, rendszeresen korrepetált. Nemcsak válem, hanem valamennyi társammal is hasonlóan bánt. Mindig éreztük, hogy szeret bennünket és bizik abban, hogy képesek vagyunk az általa adott feladatok elvégzésére."

"Legszivesebben Vilma néniire emlékszem vissza. Mindig kedves és türelmes volt. Mindig éreztem szeretetet. Nem tett különbséget, nem kivételezett senkivel sem. Igazságosan osztályozott. Barátságos, közvetlen volt. Jól magyarázott és amit feladott, azt meg is követelte. A fegyelmet érdekes magyarázatával biztosította."

"Legszívesebben Ny.Magdolna tanítónőmre emlékszem, aki a 3. osztályban tanított. Nagyon szeretett bennünket és mi is őt. Minden nap megvártuk az állomáson és együtt mentünk az iskolába. Még ma is levelezek vele... Amellett, hogy kedves és barátságos volt, ugyanakkor nagyon szigorú is. Tőle kaptam az első elégtelent és még egyéb büntetést is, de ezeket akkor sem éreztem és most sem érzem igazságtalannak."

"A.Gézáné első és második osztályban tanított. Amióta pedagógusnak készülök, őt tartom példaképemnek. Bár azóta rájöttem, hogy nem marxista, de ezt nála tanítás közben lehetetlen volt észrevenni. Annak ellenére, hogy egész neveltetése és élete mélyen vallásos környezetben történt, a felszabadulás után mégis megérezte az "új idők szavát". Kis tanítványait a jövőnek nevelte. Mély humanizmusa, gyermek-szeretete, következetes szigora megőrizte minden hamis prédikációtól. Sikerült neki az iskolából valóban második otthont teremteni."

- A megkérdezett hallgatók közül igen sokan említették - pozitív vonásként - volt tanítóik határozottságát, következetességét, igazságszeretetét.

"A harmadik és negyedik osztályban tanított az a tanító néni, aki számomra a legkedvesebb volt. Magasfoku tárgyi tudása, határozottsága, következetessége volt különösen megnyerő számomra. Osztályunk előtt egyszer saját fiát is szigorúan megbüntette, ami nekünk különösen tetszett, - mert jogos és igazságos volt a büntetés."

"Az én legkedvesebb tanító nénim nem azzal szeretett meg magát, hogy engedékeny, kivételező, vagy keveset követelő lett volna. Ellenkezőleg! Sokat követelt, szigorú és igazságos volt mindenkivel. A jó tanulóknak is megadta a rosszabb jegyet, s a gyengébbeknek is a jó osztályzatot, ha megérdemelték. Mindenkivel törődött az osztályban. Aki rászorult, annak segített. Legtöbbször derűs, jókedvű volt."

"A 3. és 4. osztályos tanító néniire emlékszem vissza a legszívesebben, aki rendkívül türelmes és következetes volt. Munkáját szívélyesen, állhatatosan végezte. A gyermekeket nagyon szerette, s igazságos volt az osztályozásban is."

"Az általános iskola 4. osztályában tanított egy fiatal, csinos tanítónő, B.Z-né. Reá emlékszem vissza a legszívesebben. ... Elsősorban határozottsága és ezzel párhuzamos kedvessége volt az, ami döntően hatott rám. Soha nem éreztem indokolatlannak, amit tett, mindig igazságos volt. A tőle kapott büntetés mindig jogos volt. ... Az uttörő mozgalmat is ő szeretettette meg velem."

"Legkedvesebb tanítónőm meglehetősen temperamentumos tanítónő volt. Mindig tudta, hogy mi a távoli és közvetlen célja, s azt nagyon határozottan meg is valósította. Nemcsak az osztály nagy százalékából, hanem mindenkiből embert faragott. Mindig csodáltam, hogy miképpen tudja felzárkóztatni az osztályt a megvalósítandó feladatok érdekében. Tanulmányaim alapján ma már biztosan tudom, hogy a 10 éves emberkékből jó közösséget formált. Ez a tanító néni indított el pályámon. Nagyon szigorú volt. Szeretett engem, illetve akkor azt hittem, hogy engem, de ma már tudom, - mindannyiunkat."

"Az a tanítónő, akire legszívesebben emlékszem vissza, az órákon kiegyensúlyozott és nagyon határozott magatartást tanusított. Nagyon imponált nekünk rendszeretete és közvetlensége. Egy irányba laktunk és nagyon gyakran jártunk együtt haza. Télen egy alkalommal hógolyóztunk is."

- Nagyráértékelték megkérdezett hallgatóink volt tanítóik munkájában azt, hogy mind a tanítási órán, mind azon kívül, sokat foglalkoztak velük, segítették őket.

"Nagyon szerettem az egyik tanítót, mert nemcsak az órán volt kedves és derűs, hanem az iskolán kívül is. ... Sokat beszélgetett, tréfálkozott, és - idős kora ellenére is - játszott velünk."

"Az első tanító nénimre emlékszem legszivesebben. Nem azért, mert első volt, hanem azért, mert nagyon jó tanítónőnek tartom most is. Mindig fegyelem uralkodott az osztályban, pedig nem használt soha semmiféle eszközt a gyerekek megfélemlítésére. A tanítványaival rengeteget törődött. A családjukat is meglátogatta."

"Nagy tisztelettel és szeretettel emlékszem vissza 3. és 4. osztályos tanítómra. Mindig éreztem érdeklődését, törődését, segítő szándékát. Ez különösen jól esett nekem, mert szüleim egész nap dolgoztak és így nem sokat foglalkoztak velem. ... Ugy érzem most is, hogy ez a tanító megtanított arra, hogyan kell dolgozni, tanulni. Rámutatott arra is, hogy mindig igényes legyek magammal szemben. ... Valóban mondhatom, hogy édesanyám helyett anyám volt. ... Gimnazista koromban is gyakran meglátogattam és tanácsokat kértem tőle. Mindig nagy örömmel fogadott."

"Érdekelte az egész osztály sorsa, s tudta, hogy kivel hogyan kell bánni egyénenként és közösségben egyaránt. Minden gyerekből a legtöbbet igyekezett "kihozni" s ez sikerült is neki."

"Azért szerettem az egyik tanítómra, mert akik gyengébbek voltak az osztályban, azokat különösen segítette."

"... Külön is foglalkozott a gyengébb tanulókkal, amit itt Pesten a többi tanítómnál nem tapasztaltam. A szülőktől nem fogadott el ajándékot, vagy ha mégis elfogadott, igazságtalan előnyökhöz nem juttatott senkit."

- Értékeltek az érthető, világos magyarázatokat, az érdekes, változatos feladatokat és óravezetést.

"... Mindig érdekesen és logikusan magyarázott. Érdekes, játékos gyakorlatokat végeztetett velünk. Ezért nagyon emlékezetes maradt számomra."

"Harmadik osztályban tanított. Mindig nagyon érdekesen magyarázott, - gyermekkori élményeit is felhasználva. ... Mindig igazságos, kiegyensúlyozott és derüs volt. Nem kiabált, nem idegeskedett. Megértő volt az apróbb csintalankodásokban, de a hazudozást és képmutatást keményen büntette. ... Mindig adott külön, érdekes feladatokat. ... Sokat vitt kirándulni, muzeumba, moziba, állatkertbe - pedig messze volt minden, hiszen külvárosi iskola volt az, ahova jártam."

"Három éven át tanított az a tanítónő, akire legszívesebben emlékszem vissza. ... Amikor neveléslélektanban tanulmányoztuk a pedagógus személyiségvonásait, emlékezetemben az ő alakja jelent meg. Magyarázatai érthetőek, világosak voltak. ... Érdeklődött a legapróbb dolgok iránt is. ... Szigorú volt és sokat követelt. Mindig azt mondta, hogy "olyan tanuló nincs, aki tanul és nem tud, csak olyan van, aki nem tanul." Mindig jókedvűen, derűsen lépett az osztályba. Az optimizmus és a humanizmus szellemében élt."

- Igen sok szeretettel emlékeznek vissza hallgatóink a vidám, derüs tanítókra, a hangulatos órákra.

"A harmadik és negyedik osztályban tanító tanító néni maradt meg legjobban az emlékezetemben. Kezdő tanító volt. Fiatal, vidám, kedves. Sok dalt, kis szindarabot és játékot tanított nekünk. Vidámsága, közvetlensége volt az, ami a legjobban megragadott bennünket."

"Mindig szeretettel emlékszem vissza arra a tanító nénire, aki első osztályban tanított. ... Órái mindig derűsek voltak, ami elsősorban abból következett, hogy ő maga is fiatal, mosolygós és derüs volt. Nem tudom, hogy most milyennek látnám, de akkor nekünk ő volt a legszebb. Mindannyian hasonlítani akartunk rá. Szeretettel bánt velünk és ezzel mindent el tudott érni. Kár, hogy tovább nem tanított bennünket."

"A harmadikos tanító nénim volt az, aki még a tanulást is megszerettette velem. Mindig jókedvű volt és nagyon szeretete a gyerekeket. Az órákon jó hangulat volt és sokat nevettünk. A gyerekek között nem tett különbséget, minden gyereket egyformán szeretett."

Az eddig elmondottakból világosan kiderül, hogy a megkérdezett II.éves hallgatóink - egy kicsit már pedagógus szemével vizsgálva a múltat - volt tanítók munkájában a gyermekszeretetet; a kedves, barátságos, kiegyensúlyozott magatartást; a következetességet, határozottságot és igazságosságot; a gyermekekkel való törődést, a gyengéknek nyújtott fokozott segítséget; az érthető, világos magyarázatot és változatos óravezetést; a derűs, vidám, hangulatos órákat értékelték a legtöbbször.

Az eddig elmondottakon túl, még két hallgató válaszából akarok idézni. Ezek ugyan nem alsó tagozati tanítóra, hanem tanárra vonatkoznak, de úgy érzem, hogy igen tanulságosak, mert megfogalmazóiknak helyesen sikerült összefoglalni néhány olyan személyiségjegyet és jellemtulajdonságot, amelyek nélkül elképzelhetetlen az eredményes pedagógiai tevékenység. Ime a két válasz:

"Legszívesebben P.Istvánra, gimnáziumi fizikatanáromra emlékszem vissza. Ennek az embernek köszönhettem, hogy én is a pedagógus pályát választottam. Elsősorban azért szerettem, mert szaktudása alapos volt. Bármiről kérdezhettük, ami a fizikával - matematikával valamilyen módon összefüggött, sohasem hagyott megválaszolatlanul egyetlen kérdést sem. ... Nagyszerű előadóképessége, jó humora tették érdekessé óráit. Fizika órán minden fegyelmezés nélkül rend volt, hiszen nála nem lehetett nem figyelni. Szigorú, igazságos, megértő embernek ismertük. Bár tanárunk volt, mégis szünetben benne volt minden tréfában, vidámságban, s mégsem ment mindez a tekintélye rovására, sőt emelte értékét szemünkben. Emberi magatartása is példamutató volt. Sohasem "kezelte le" szüleinket, ha érdeklődtek nála. Nagyszerű pedagógus és igaz ember volt. ...Még most is ő az a pedagógus, aki példaképként áll előttem, amilyenné szeretnék válni."

"Általános iskolai testnevelő tanáromra emlékszem vissza a legszivesebben. Nagyon ügyes, tehetséges volt. Szép helyezéseket ért el különböző versenyeken, amivel azonban soha nem dicsekedett. Nagyon megértő volt. Mindig kész volt segíteni bárkinek, külön gyakorolt velünk délutánonként, de megkövetelte, hogy ezek után tudjuk a gyakorlatot. Óráit mindig a derű és vidámság jellemezte. Nemcsak saját szaktárgyával törődött. Sokszor kiegészítette fizikai, kémiai ismereteinket, de sohasem úgy, hogy ezzel lejárassa kollégáit. Iskolán kívül is érdekelték a problémáink, de sohasem törekedett arra, hogy szeressük. Mégis mindenki a legnagyobb bizalommal volt iránta, tiszteltük és szerettük."

b/ A tanítói hivatásra nevelés szempontjából igen elgondolkoztatóak - de ugyanakkor jól felhasználhatók - azok a megnyilatkozások is, amelyeket II.éves hallgatóink arra a kérdésre válaszoltak, hogy: "Melyik tanítójára emlékszik vissza a legkevésbé szívesen és miért?"

A megkérdezett hallgatók 19%-a úgy nyilatkozott, hogy nekik egyáltalán nem volt olyan tanítójuk, akire ne szívesen emlékeznének vissza. A hallgatók 8,5%-a nem válaszolt a kérdésre, 26%-a pedig olyan semmitmondó, használhatatlan választ írt, amelyekből nem lehet semmiféle következtetést levonni. A megkérdezettek 46,5%-ának válaszaiból viszont egyértelműen kiderült, hogy kis általános iskolás korukból meglehetősen szomorú emlékeik is vannak. Közélebbről megvizsgálva a kapott válaszokat, a következő képet kapjuk:

- A legtöbben volt tanítójuk ideges, türelmetlen magatartását ítelték el.

"A legkevésbé szívesen arra a tanítómra emlékszem, aki a második és harmadik osztályban tanított. Ideges volt, órák alatt állandóan nyugtatót szedett. Tulságosan szigorú volt, katonai fegyelmet tartott. A gyermekekhez rideg volt, nem tudott hozzánk közel kerülni. Sokat szidott, keveset dicsért."

"Másodikos koromban tanított egy nagyon ideges, nyugtalan tanítónő. Mindig kiabált. Sokszor igazságtalanul szólt rám, ami miatt nagyon sokszor éreztem megbántva magam és félttem tőle. Gyakran és gyorsan adott intőt, egyest - nem lehetett tudni, hogy mit és miért tesz."

"Ideges volt, nehezen tudott ilyen kis gyermekekkel bánni. Sokszor a haját tépte, vagy oda vágott valamit a földhöz. Ilyenkor én mindig megrémültem, bár engemet szeretett."

"Elsős tanító nénimre emlékszem vissza a legkevésbé szívesen, mert rendkívül ingerlékeny, türelmetlen volt. Sokat kiabált és ha valaki valami butaságot mondott, azt sértően kigunyolta."

"A negyedik osztályos tanító néni mindig kiabált velünk. Két jó szava sem volt hozzánk. Akit egy bizonyos osztályzatba "beskatulyázott" az mindig azt kapta. Volt egy-két kedvence és ezek lettek a legjobb tanulók az osztályban. Mindig morgván járt kelt közöttünk, soha nem láttam mosolyogni. Az iskolából mindig rohant haza. A tanulókhoz soha nem ment oda és nem érdeklődött: "Miért nem tudtál ma úgy, mint szoktál?"

- Nagyon sokan igazságtalansága és kivételezései miatt gondolnak vissza szomorú szívvel egyik-másik tanítójukra.

"Nem törődött a gyengébb tanulókkal, de kivételezett olyanokkal, akiknek szüleitől tartott. Nem szívesen emlékszem rá, de nem felejttem el, hogy ha én tanító leszek, ilyen hibákat ne kövessek el."

"Másodikban nagyon gyenge tanuló voltam. Úgy éreztem, hogy a tanító néni nem törődik velem. Nem nyomott el, de nem is vett rólam tudomást. Volt néhány kedvence, a többi gyerekkel nem törődött. Szeszélyes volt, gyakran kiabált."

"... igazságtalan volt. Aki szépen ült az órán, az mindig jó jegyet kapott. Aki pedig egy ici-picit beszélgetett nem volt "jó gyerek" - s ezt az osztályzatok megállapításánál a kelletténél jobban figyelembe vette."

"... volt gyerek, akivel kivételezett, jobb jegyet adott neki a megérdemelnél. Bár jól tanított, de nem volt kedves, derűs egyéniség, - ezért nem szerettem. Sokszor rideg és elutasító volt, megközelíthetetlenül szigorú."

"Első osztálytól hetedikig gyermekotthonban laktam, de ott rendes kerületi körzeti iskolába jártunk a kintlakókkal együtt. Ők lenéztek egy kicsit minket, mi pedig irigyeltük őket. Ezt az elkülönülést még fokozta a negyedikes tanító néni magatartása. A kintlakókkal sokkal barátságosabb, kedvesebb volt. Ez nekem nagyon rosszul esett és talán ez is hozzájárult ahhoz, hogy általában is igazságtalannak és tulzottnak szigorúnak éreztem."

"A harmadik osztályos tanító nénire emlékszem vissza a legkevésbé szívesen. Igazságtalan volt, mert azoknak a gyerekeknek jobb jegyet adott, akiknek szülei ajándékot vittek neki."

"Másodikos koromban tanított. "Kedvenckéi" voltak és kivételezett. Én jeles tanuló voltam nála, de úgy éreztem, hogy azért nem lehetek kitűnő, mert engem nem szeret. Egyszer rajz órán festettünk. Én valamiért felálltam és levertem az előttem ülő füzetét, aki a kedvencek közé tartozott. Durván rám kiabált, intőt adott és előre ültetett. Ez utóbbi sértett a legjobban. Ezután félttem tőle... Amikor az év vége előtt szülési szabadságra ment, szinte fellélegeztem, felszabadultnak éreztem magam és szívesebben jártam iskolába."

- Elítélően nyilatkozott néhány hallgató testi fenytést alkalmazó volt tanítójáról is.

"Nagyon keserű emlékek fűződnek negyedik osztályos tanítómhoz. Nem a szigorúság miatt, hanem azért, mert vonalzóval minden helytelen cselekedet, vagy rossz házi feladat után körmösöket osztogatott."

"Alsó-tagozatos tanítóimra nem szívesen emlékszem vissza. Ennek fő oka, hogy nagyon gyakran alkalmaztak testi fenytést. Sokszor előfordult, hogy a mérőrudat eltörték rajtunk. Amikor dühös volt a tanító bácsi, szinte az egész osztály remegett."

/A megkérdezettek közül nem sokan - összesen hárman - tettek a testi fenytésről említést, de az általuk elmondottak még így is azt mutatják, hogy ezen a területen még sok minden nincs rendben, hiszen ezek a hallgatók az 1950-es években jártak általános iskolába/

- Volt néhány olyan válasz, amely azt mutatja, hogy a tanító egy-egy helytelen cselekedete vagy eljárása szinte egész életre szóló nyomot hagy a gyermek lelkében, de mutatja azt is, hogy a gyermekek sok mindent észrevesznek tanítójuknál.

"Másodikos koromban tanított egy idősebb tanító néni, akinek a nevére már nem is emlékszem. Nem szerettem. Rosszindulatu volt mindenkivel szemben, engem is kicsufolt a nevem miatt és kinevetett."

"A második osztályig tanított engem az a tanító, akire nem szívesen emlékszem vissza. Nem szívvel-lélekkel foglalkozott a gyermekekkel, hanem csak a fizetésért. Mint később megtudtam, ez kiderült, s nem is taníthatott tovább. Megérde- melte."

"A második osztályos tanító nénit nem szerettem, mert min- dig csak ő beszélt, minket alig-alig engedett szóhoz jutni. Amikor p.á. valamilyen feladatot kellett megoldani, akkor szinte az egészet ő csinálta meg, nekünk csak az eredményt kellett megmondani. Néhány gyereket szeretett, a többi kö- zömbös volt számára."

Az elmondottakban próbáltam összefoglalni a megkérdezett hallga- tóknak a második kérdésre adott válaszait. Ezekből a válaszokból azon túlmenően, hogy hallgatóink nem szívesen emlékeznek vissza

ideges, igazságtalan, kivételező és testi fenytéket alkalmazó tanítóikra, - az is megmutatkozott, hogy az általános iskola alsó tagozatába járó kis tanítványok a katonai fegyelmet tartó, tulzottan szigoru, gunyos, a gyermekeket állandóan szidó, morgva és állandóan szomoru tanítókat sem szeretik. Nagyon elvárják a kis gyermekek azt is, hogy tanítójuknak tanítási órán kívül is legyen hozzájuk egy-két jó szava.

Néhány hallgató válasza nem tanítóra vonatkozott ugyan, mégis szükségesnek tartom az abban foglaltak megemlítését, mivel úgy vélem, hogy az ezekben tett megjegyzések tanítói vonatkozásban is hasznosak és tanulságosak. Elsősorban a gunyos, cinikus magatartás, a kiegyensúlyozatlanság, a tudás hiánya, az önteltség, a gyermek véleményének semmibe vétele voltak azok a tulajdonságok és magatartási fogyatékok, amelyek miatt megkérdezett hallgatóink nem szerették egyes tanáraikat.

"Matematika tanárnőmre emlékszem vissza a legkevésbé szívesen. Amikor nem tudtunk megbirkózni a követelményekkel, ingerült, ideges lett és kigunyolt bennünket. Két évig tanított bennünket, de elégedett soha nem volt. Idegessége sokszor hangos kiabálássá, veszekedéssé fajult. Reszkettünk minden matematika óra előtt. Még ha tudtunk is valamit, akkor sem mertük kimondani. Jól magyarázott, de ha valamit nem értettünk meg, még egyszer nem mondta el. Jó magyarázatai, kiváló szaktudása ellenére sem tudtuk és szerettük a matematikát."

"Egyik középiskolai tanáromra emlékszem vissza a legkevésbé szívesen. Szaktárgya meglehetősen "száraz" volt, - mégis kitünően, érdekesen és színesen tudta tanítani. Nagy szaktudásu, okos nő volt. Mégsem szerettük. /Sőt!/ Cinizmusa már a rosszindulatba hajlott és gunyolódása nem ismert határt. Az egyik lánynak pl. egy fél évig sötét szemüveget kellett hordania, ezért rendszeresen "vak koldusnak" szólította. Mikor még nem ismertük, többször bizalmas beszélgetéseket csikart ki, de a hallottakból rendszeresen "ügyet" csinált. Amit neki elmondtak, az biztos, hogy nem maradt titok."

"Általános iskolai testnevelő tanárnőm nagyon gunyos volt. Az ügyetlenebbeket nem szerette, nem bízott bennük. Azilyen diákokkal nem is tudta megszerettetni a testnevelést. Féltünk tőle. Az igyekezetet nem méltányolta. Nekem mindig megrázkódtatást jelentett a testnevelés óra."

"Gimnáziumi fiatal matematika tanáromra emlékszem vissza a legkevésbé szívesen... A hangulat embere volt. Ha jó hangulatban találtuk engedékeny, ha kevésbé jó hangulatban, akkor ingerlékeny volt. Előre rettegtünk, hogy milyen hangulatban lép be az osztályba."

"Felső-tagozatban volt egy tanárom, akire nem szívesen emlékszem vissza. Ez a tanárom határozatlan, bizonytalan, mindig közönyös, érdektelen volt. Magát a tárgyat, amit tanított sem tudta kellőképpen, s ezért az anyag elmondásában is bizonytalan volt. A tanulókkal nem törődött, csak megtartotta az óráját és már ment is a teremből. A gyerekekkel sohasem beszélgetett, mindig sietett."

"Általános iskolai földrajz tanárom fölényességével, nagyfokú önteltségével, gorombaságával sokunk ellenszenvét váltotta ki. Nem tudott megbocsájtani. Nagyon szigoruan, megtorlóan osztályozott."

"Nyolcadikos osztályfőnökömre emlékszem a legkevésbé szívesen vissza. Igazságtalan volt. Egyetlen dolog, ami érdekelt, hogy ne legyen semmi zavar munkája körül. ... A gyermekeknek nála csak igen ritkán volt igaza, még akkor is, ha tényleg annak volt igaza."

"Gimnáziumban 3 évig volt osztályfőnökömre és magyar tanáromra emlékszem a legkevésbé szívesen. "Abszolút" paragrafus ember volt. Mindenre talált valami szabályt, s ezt azután pontosan be is tartatta velünk. Munkájában nem volt szív és lélek. Nem is igyekezett megismerni bennünket, amit az is mutatott, hogy sokunknak még harmadikos korunkban sem tudta a nevét."

Meggyőződésünk szerint a fentebb felsorolt válaszokban jónéhány olyan megszívlelendő megállapítás van, amely a jövőbeli pedagógusok hivatástudatának formálása és nevelése céljából eredményesen hasznosítható.

5/ Vélemények az intézetünkben végzett hallgatóink munkájáról, magatartásáról.

A dolgozat II. fejezetében eddig azzal foglalkoztunk, hogy jelenlegi hallgatóink hogyan vélekednek a tanítói hivatásról, mennyiben ismerik a pedagógusokkal szemben támasztott társadalmi követelményeket. Ez azonban a dolognak csak egyik oldala, hiszen valamennyien jól tudjuk, hogy egy dolog a jó tudása és más dolog a jó cselekvése. Azt, hogy nevelőmunkánk eredményeképpen milyen színvonalra emelkedett hallgatóink hivatástudata, elsősorban a gyakorlatban való helytállásukkal mérhetjük. Éppen ezért mindig nagyon érdekelt bennünket a dolognak az másik oldala is, hogy végzett hallgatóink hogyan dolgoznak munkahelyükön, mennyiben lát-szanak megfelelni azoknak a követelményeknek, amelyeket ma társa-dalmunk részéről egy tanítóval szemben jogosan támasztunk. E kér-désnek a vizsgálatára intézetünk megalakulása óta nagy gondot for-dítottunk. Intézetünk egyik tanára kapott olyan külön megbízást is, hogy tervszerűen - természetesen intézetünk többi tanárainak e munkába való bevonásával - foglalkozzék a végzett hallgatóink munkájával és emberi magatartásával kapcsolatos tapasztalatok összegyűjtésével, - és igyekezzen ezen tapasztalatokból a munka megjavítását célzó következtetések levonására és tennivalók meg-határozására.

Tekintve, hogy intézetünk 1959-ben vált felsőfoku intézmény-nyé és - az ebben a kiképzési rendszerben végzett - első tanítók 1962-ben hagyták el intézetünket, az Intézeti Tanács 1963 ősze óta évente tájékozódott az egy éve már dolgozó, volt hallgatóink munkáját illetően. 1966 tavaszán pedig úgy döntöttünk, hogy a rendszeres tájékozódás mellett külön is megnézzük a régebben /1962 óta/ kikerült hallgatók munkáját, életkörülményeit, a társadalmi életbe való bekapcsolódásukat. E munka eredményes

elvégzése érdekében intézetünk tanárainak többsége vállalkozott arra is, hogy személyesen meglátogatja az intézetünkből kikerült fiatal tanítók egy részét. Ezzel azt akartuk biztosítani, hogy a felügyeleti szervektől kapott jelentések az u.n. "tájéértkezesleteken" folytatott csoportos beszélgetések mellett, a munkahelyeken szerzett személyes tapasztalatok is segítsenek hozzá bennünket, a minél reálisabb kép megrajzolásához. /Ilyen módon 33 volt hallgatónk munkájára és életére vonatkozóan szereztünk be személyes tapasztalatokat./

A továbbiakban ezekről a tapasztalatokról - legalábbis ezek egyikéről-másikáról kívánok említést tenni, a következő csoportosításban: a/ Végzett hallgatóink pedagógus pályán való elhelyezkedése, b/ Végzett hallgatóink szakmai munkája, c/ Végzett hallgatóink beilleszkedése szolgálati helyük társadalmi életébe, tanítási órán és iskolán kívüli tevékenységük.

a/ Intézetünk volt hallgatóinak munkáját és helyzetét vizsgálva igen fontos kérdés az, - és ez a hivatástudatukkal is szoros kapcsolatban van - hogy a végzett hallgatók elfoglalják-e az elosztáskor megkapott munkahelyeket, húzamosabb ideig megmaradnak-e eredeti munkahelyükön, milyen mértékű a fővárosba való visszaáramlásuk, vannak-e olyanok, akik nem pedagógus pályán helyezkednek el stb. Az e kérdések megválaszolásához szükséges adatokat a következő két táblázat mutatja:

Az első táblázat az 1962, 1963, 1964. években végzett hallgatóinkra vonatkozó elosztási adatokat és azokat az adatokat tartalmazza, amelyek azt mutatják, hogy miképpen alakult ezen hallgatók munkahelye 1966-ig:

Elosztáskor					Az 1966.évi felmérés idején				
A végzés ideje	Bpest-re került	Vidék-re került	Nem vállalt állást	Összesen	Bpes-ten dol-gozik	Vidé-kén dol-gozik	Nem tanít	Isme-ret-len	Ösz-szes
1962	48	34	-	82	48	27	4	3	82
1963	23	58	1	82	24	53	1	4	82
1964	22	59	15	96	32	56	3	5	96
Összes	93 /35%/	151 /59%/	16 /6%/	260 /100%/	104 /40%/	136 /52%/	8 /3%/	12 /5%/	260 /100%/

A második táblázat pedig az 1965-től végzett hallgatóink elhelyezkedését mutatja. 1965-től a főváros egyáltalán nem fogadott tanítókat. Az elosztási értekezleten felvett jegyzőkönyvek adatai szerint hallgatóink elhelyezkedése a következő volt:

A végzés ideje	Pest m.be került	Fejér m.be került	Más me-gyékbe került	Nem vállalt állást	Összes
1965	33	25	4	22	84
1966	46	19	4	26	95
1967	38	20	3	22	83
Összesen	117 /45%/	64 /24%/	11 /4%/	70 /27%/	262 /100%/

Az előbbi két táblázat adatainak értékelésénél figyelembe kell venni két körülményt. Elsősorban azt, hogy az 1962, 1963 és 1964-ben végzett évfolyam hallgatóinak 40%-a "budapesti keret" re lett felvéve, ami azt jelentette, hogy tanulmányaik elvégzése után a Fővárosi Tanács Oktatási Osztálya volt köteles munkába állításukról gondoskodni. Másodsorban figyelembe kell venni azt is, hogy hallgatóink túlnyomó többsége /kb 75-80%-a/ budapesti lakos, aki egész életét a fővárosban töltötte.

A statisztikai adatokból az derül ki, hogy az első 3 évben intézetünkben kikérült 260 tanító 35%-a Budapesten kapott beosztást, ez a szám 1966-ra 40%-ra emelkedett, ami azt jelenti, hogy ez az 5% egy-két év leforgása alatt - elhagyva vidéki beosztását - Budapestre került. Vidéki beosztást kapott az elosztás alkalmával a végzett hallgatók 59%-a és 52% 1966-ban is vidéken tanított. A legkülönbözőbb okok miatt nem vállalt munkahelyet a hallgatók 6%-a. Az 1966-os felmérésünk alapján úgy találtuk, hogy más - nem pedagógus - munkakörben dolgozik 3% és 5% sorsa ismeretlen előttünk./Valószínű, hogy ezek zöme szerződéses tanítóként Budapesten dolgozik./ Egészében véve azonban igen jó eredménynek tartjuk azt, hogy az 1962-64 között végzett hallgatóink 92%-a - az 1966-ban végzett felmérés szerint - pedagógus munkát végzett. /Végzett hallgatóink zöme /kb 85%/ alsótagozatban tanít, a többi pedig /kb 15%/ a felsőtagozatban való tanításra kapott beosztást./

1965-től kezdve a helyzet alapvetően megváltozott azzal, hogy Budapest nem tartott igényt egyetlen végzős fiatal tanítóra sem, - sőt még szerződéses tanítóként való elhelyezkedésüket is miniszteri engedélyhez kötötték. Ez magyarázza meg a második táblázat adatait. Ezekből az adatokból kiderül, hogy egyrészt nő azoknak a hallgatóknak a száma, akik vidékre mennek /73%/, másrészt azonban nő a vidéken állást nem vállalók szá-

zalékaránya is. /27%/ . A mi megítélésünk szerint a vidéki munkahelyüket el nem foglaló fiatal tanítónők zöme olyan, aki családi helyzete miatt /jelentős számban asszonyok/ nem tud a budapesti főbérleti lakásáról naponta meg nem közelíthető vidéki munkahelyet elvállalni. Egy-két kivételtől eltekintve, még ezek a fiatal asszonyok is vállalták volna az utazással együtt járó nehézségeket.

Mindezek után úgy látjuk, hogy végzett hallgatóinknak a tanítói munkához való viszonya elfogadható, sőt jónak tekinthető. A vidéki munkahelyet nem vállaló asszonyok zöme is - tudomásunk szerint - miniszteri engedéllyel szerződéses tanítóként a fővárosban dolgozik.

b/ Végzett hallgatóink szakmai munkájáról az iskolaigazgatók és felsőbb felügyeleti szervek képviselői általában elismerően nyilatkoznak. Örömmel tapasztaltuk mi is, hogy az intézetünk-ből kikerült fiatal tanítók helytállnak az alsó tagozatban, sőt szükség esetén a felső tagozatban is. Külön is kiemelték az iskolák azt, hogy végzett hallgatóink feltűnő hozzáértéssel tanítják az éneket, rajzot és testnevelést. Voltak olyan igazgatók, akik véleménye szerint - e tárgyak esetében - hallgatóink felkészültsége vetekszik a főiskolai végzettségű általános iskolai tanárok felkészültségével. Úgy látjuk, hogy azok a hallgatók, akik az elosztáskor alsó tagozatba kerültek és azóta is ott tanítanak, - nagyon sokat fejlődtek, biztonságosan végzik munkájukat. Igen nagy gondot fordítanak tanítványaik gondolkodásának fejlesztésére, rendszeresen végzik az ellenőrzést, értékelést. Örömmel hallgattuk, amikor az igazgatók volt hallgatóink gyermekekkel való foglalkozását illetően kiemelték a türelmes, egyéni foglalkozást. Néhány volt hallgatónk ennek eredményeképpen elérte, hogy osztályában jelentősen csökkent a gyermekek bukási %-a. Egyes volt hallgatóink már bemutató órákat is tartottak különböző továbbképzési rendezvények alkalmával.

Volt hallgatóink munkához való viszonyát az igazgatók az esetek zömében dicsérték. Jónak tartják végzett hallgatóink pontosságát és munkafegyelmét. Néhány volt hallgatónról boldogan hallottuk az olyan megállapításokat, hogy "mindene az iskola", vagy "akkor is jól dolgozik, ha senki sem ellenőrzi." Mindössze két hallgatónról hallottuk azt, hogy nem voltak munkájukkal megelégedve. Ezek azóta el is kerültek volt munkahelyükről.

Az intézetünkből kikerült fiatal tanítók nagyon jól helytállnak az ifjúsági mozgalomban.Több végzett hallgatónk lett a községi KISZ szervezet titkára, vezetőségi tagja. Igen sok uttörő csapatvezető került ki közülük és igen nagy elismeréssel nyilatkoztak kisdobosvezetői és rajvezetői tevékenységükről. Több esetben az iskolák bemutató raj-foglalkozásokat is tartattak velük, - és a régebben dolgozó pedagógusok általában örömmel fogadják és átveszik módszereiket.

Nagy gondot fordítanak végzett hallgatóink a gyermekek materialista világnézetének kialakítására. Természetesen, ez az iskolában a gyermekek között sokkal könnyebben megy, mint a szülők nevelése és a falu közvéleményének formálása. Tapasztalataink azt mutatják, hogy a kettős nevelés ellen folytatott eredményesebb harc érdekében még nagyobb gondot kell fordítanunk hallgatóink szilárd materialista világnézetének kialakítására, valamint arra is, hogy az ateista propaganda-munka helyes módszereire megtanítsuk őket.

Az intézetünkhöz eljuttatott észrevételek és személyes tapasztalataink egyaránt azt mutatják, hogy végzett hallgatóink felismerték a szülőkkal való foglalkozás fontosságát. Igen lelkiismeretesen foglalkoznak a szülőkkal, rendszeresen végzik a családlátogatásokat. Azokat a volt hallgatóinkat, akik szinvo-

nalasan, komolyan végzik szakmai munkájukat és a szülőkkel való foglalkozás területén is megtalálták a helyes hangnemet, - a szülők tisztelik, szeretik. Ezeknek az észrevételeknek nagyon örültünk, mert tudjuk, hogy sok szülő bizalmát még a legjobb munkával sem könnyű megszerezni.

A sok pozitív észrevétel mellett elhangzott néhány negatív is. Az igazgatók véleménye szerint hallgatóink egy része járatlan a nevelési problémák megoldásában. Nevelőmunkájuk nem eléggé átgondolt és egyeseknél leszűkül a tanítási órára. Fegyelmezni tudásuk sem minden esetben felel meg a tényleges szükségletnek. A nagylétszámú osztályokban, valamint osztályuk tulkorosai között és a gyógypedagógiai határt suroló esetekben többen közülük nem tudnak megfelelő rendet tartani. Az a javaslatuk, hogy a képzés során az eddiginél jobban készítsük fel hallgatóinkat a nevelőmunka gyakorlatára. Törekedjünk arra, hogy hallgatóink jobban megismerjék a "Nevelési Terv"-et, és igyekezzenek az iskolai és iskolán kívüli munka jobb összehangolására. Tanítsuk meg őket jobban a fegyelmezés és a különböző nevelési problémák konkrét megoldási módjaira. Foglalkozzunk többet az összevont osztályok oktatási és nevelési kérdéseivel és biztosítsuk, hogy az intézetünkben kikerült fiatal tanítók járatosabbak legyenek az iskolai adminisztrációban, a tanítóra háruló különböző szervezési munkákban.

Végzett hallgatóink szakmai ismereteiket főleg a "Köznevelés" és a "Tanító Munkája" c. folyóiratok olvasásával bővítik. Ezeket a folyóiratokat többen járatják is, sőt néhányan már cikket is irtak ezekbe a lapokba. Sajnos, pedagógiai elméleti munkákat és egyéb szakfolyóiratot kevesen olvasnak, ezen a téren hiányosságokat tapasztaltunk. Ezek alapján úgy látjuk, hogy hallgatóink szakmai továbbképzése nem mutat egyértelműen megnyugtató képet. Végzett hallgatóink jelentős része nem olvas eleget, nem használja ki eléggé az egyéni ill. a szervezett továbbképzési, művelődési lehetőségeket. Az intézetben végzett oktató-nevelő

munkánk során az eddiginél nagyobb gondot kell fordítani arra, hogy kifejlesszük a hallgatókban azt az igényt, amely szerzett tudásuk és műveltségük továbbfejlesztésére ösztönzi őket.

- c/ Olyan tapasztalatokat szereztünk, hogy végzett hallgatóink közül igen sok az olyan aktív, tevékeny tanító, aki szakmai munkájának eredményes elvégzésén túl bekapcsolódik falujának társadalmi életébe is, - a legkülönbözőbb társadalmi munkákon keresztül. Meglátogatott hallgatóink közül többen lettek MSZMP tagok, sőt egyikük egy elég nagy község párttitkára lett. Tevékenyen kiveszik részüket a falu kulturális életéből, mint a községi művelődési házak szakköreinek vezetői, könyvtárosok stb.

Ugy látjuk, hogy a legtöbb esetben egészségesen alakult hallgatóinknak az iskolákkal és a tantestületekkel való kapcsolata. Az idősebb pedagógusok és az iskolák vezetői mindenütt örömmel fogadták a fiatalokat. Azok a hallgatóink, akiknek sikerült megtalálni az idősebb kollegákkal szemben használt megfelelő hangnemet, akik elfogadták az idősebbek tanácsait és megfelelő módon tudták elmondani véleményüket, - azok már az első időkben be tudtak illeszkedni a tantestületi kollektívába. És ez elég sok hallgatóinknak sikerült, amit az is bizonyít, hogy közülük már az első szolgálati év után is többen pénzjutalomban és dicséretben részesültek. Hallgatóink közül azoknak - akik szülőfalujukba kerültek vissza tanítani - az első időkben nagyon nehéz volt. Ezeknél a hallgatóknál nehezebb volt, mind a tantestületbe való beilleszkedés, mind a tanítói tekintély megszerzése.

Sajnos, azoknak a volt hallgatóinknak, akik nem lakóhelyükön tanítanak, kevesebb idejük jut arra, hogy bekapcsolódjanak az iskolán kívüli munkába. A szolgálati helyükön letelepedettek

közül mindössze egy-két olyan volt hallgatónkkal találkoztunk, aki nem dolgozott képessége szerint. Pl. G.G. alsópakonyi tanítónőnél azt láttuk, hogy tanítási órái nagyon alacsony színvonaluak, tanítványai keveset tudnak. A tanyán, ahol tanít, sem kisdobos, sem üttörő munka nem folyik. Nevezett tanítónő a tanyája igénytelenségére hivatkozott, ugyanakkor azt láttuk, hogy háztáji földje és kis gazdasága sokkal sokkal több időt vesz el tőle, mint az iskolai munkával való foglalkozás, az arra való felkészülés. Vagy pl. B.Györgyné annak ellenére, hogy szolgálati helyén jól berendezett lakása van, mégis állandóan utazik Budapest és szolgálati helye között. Ugyanakkor - ahelyett, hogy keményebben dolgozott volna - ő is arra hivatkozott, hogy a tanyán a lakosság igénytelen, semmit sem lehet elérni velük.

Azt tapasztaltuk, hogy vidékre került hallgatóink jelentékeny része igyekszik tartósan berendezkedni szolgálati helyén. A távolabbi községekben és tanyán letelepedettek az első szolgálati évben rendszerint rádiót vásároltak, hogy legyen kapcsolatok a nagyvilággal. Akik közelebb vannak, azok elég gyakran bejárnak Budapestre, többnek közülük színházbérlete is van.

Hallgatóink izlésének fejlettségét, az intézetben tanultak alkalmazását tükrözte néhány volt hallgatónk lakásának berendezése. Mint mondták, bútorukat, képeiket válogatva felhasználták művészettörténeti tanulmányaikat és a lakberendezésről folytatott beszélgetések tanulságait. Csak egy-két esetben találkoztunk a külső magatartás kulturálatlanságával. Ezek a hallgatók pecsétes öltözékben, hanyag, rendetlen külsővel fogadták volt tanáraikat és - ahogyan igazgatójuk elmondotta - így járnak be az iskolába is.

Itt kívánom megemlíteni azon tapasztalatunkat is, hogy a vidékre került hallgatóink anyagi helyzete általában magnyugtatóbb képet mutat, mint azt látogatásaink előtt gondoltuk. Leszámítva

az albérletben élőkét és a különös családi problémákkal küzdőket, - úgy láttuk, hogy életkörülményeik kedvezően alakultak.

Ugyanakkor azt is el kell mondanunk, hogy vidékre került hallgatóink egy része nagyon magányosan él. Nem talál olyan embereket, akikkel közelebbi, esetleg baráti kapcsolatokat építhetne ki. Többben szerettek volna közülük pl. a Pártba jelentkezni, de a községben senkit sem találtak, aki ajánlotta volna őket. Ennek oka szintén a személyes kapcsolatok hiánya. Látogatást végző tanáraink látogatásuk során olyan jelenségekkel is találkoztak, hogy egyes tantestületekben sok az intrika, a személyeskedés és egyes esetekben még az igazgató munkája sem példamutató. Természetes, hogy ilyen esetekben az újonnan érkező fiatal tanítónak nagyon nehéz az eligazodás és a legmegfelelőbb magatartási forma megtalálása.

Összefoglalva: Az intézetünkből kikerült fiatal tanítók a feléjük irányuló társadalmi igényt általában kielégítik, helytállnak az iskolai munkában. Az oktatás területén elért eredményeiket igen jónak tartják, - de nevelői munkájukat adminisztratív és szervezési tevékenységüket több esetben bírálták az iskolák igazgatói. Ugy gondoljuk, hogy ezekre az észrevételekre mindenképpen fel kell figyelniünk és ezeket figyelembe véve nagyon gondosan meg kell vizsgálnunk azt, hogy milyen változtatásokat kell a munkánkban végrehajtani. Munkánk egyre színvonalasabbá tétele érdekében továbbra is gondosan figyelemmel kell kísérniünk végzett hallgatóink tevékenységét és a tapasztalatokat is rendszeresen meg kell vitatnunk az őket irányító oktatásügyi szervekkel.

6/ Néhány következtetés:

Az eddig elmondottakban adtam számot és értékelést hallgatóinknak a tanítói hivatással kapcsolatos néhány kérdésről vallott véleményéről, álláspontjáról. Meggyőződésem, hogy ennek a felmérésnek a tapasztalatai a hivatástudatra való nevelés érdekében végzett tevékenységünket tudatosabbá és tervszerűbbé teheti, ha intézetünk tanári kollektívája - megismerve ezeket a véleményeket és ismerve az elérendő célt - levonja ezekből a megfelelő konzekvenciákat. Ennek az eléggé sokirányú és heterogén felmérésnek a tapasztalatai - megítélésem szerint - a következő legfontosabb tényeket mutatják ill. tennivalókra hívják fel a figyelmet:

a/ Intézetünkben az elmúlt években szerzett tapasztalatok azt mutatják, hogy a felvételüket kérők többsége hivatásszeretettől áthatva kéri ugyan felvételét intézetünkbe, de ez a hivatásszeretet még igen messze van attól, hogy hivatástudattá váljon. Ennek érdekében sok és szerteágazó nevelőmunkát kell végezni az intézet tanári kollektívájának és a KISZ szervezetnek egyaránt. A hivatástudatra való nevelés összetett és nem könnyű munkája azonban még eredményesebb lehetne, ha az elkövetkező időben az alábbi két kérdésben előrelépés történne:

- Tovább kellene javítani a középiskolák pályaválasztási tanácsadását és biztosítani azt, hogy csak a tanítói pályára ténylegesen alkalmas jelentkezőket javasolják tanítóképző intézeti felvételre. Természetesen ennek előfeltételeként a jelenleginél gondosabban és konkrétan ki kellene dolgozni azokat a leglényegesebb adottságokat, amelyek a jó tanítóvá váláshoz elengedhetetlenül szükségesek. A középiskoláknak ennek figyelembe vételével kellene egyrészt a kiválogatást végezni, másrészt pedig azt biztosítani, hogy az általuk készített jellemzések - mind pozitív, mind negatív vonatkozásban - választ adjanak ezekre a kérdésekre.

Sajnos jelenleg - annak ellenére, hogy az M.M. által kiadott felvételi tájékoztató kötelezi ugyan a középiskolákat sokoldalú, alapos jellemzések készítésére - az egyes pályákkal kapcsolatos követelmények nem állnak a javaslattevő középiskolák rendelkezésére.

- Tovább kellene javítani a tanítóképző intézetek felvételi munkáját. Az intellektuális felkészültség vizsgálata mellett nagyobb gondot kellene fordítani a pályára való alkalmasság vizsgálatának. Ennek előfeltételeként nagyon pontosan, tudományos alapon ki kell dolgozni a tanítói pályaalakalmasság tartalmi és módszertani kérdéseit. Emellett nagyobb szerepet kellene kapni a felvételnél a jelentkezők politikai, világnézeti meggyőződésének és emberi magatartásának. Az ezirányú törekvések a különböző felvételi utasításokban ugyan megfogalmazást nyernek, de a jelenlegi felvételi rendszerben gyakorlati megvalósításuk igen sok nehézséggel jár.

- b/ Hallgatóink többsége helyesen vélekedik a tanító munkájának társadalmi jelentőségéről és a gyermekek, valamint felnőttek szocialista tudatának kialakításában az iskolák és a pedagógusok felelősségéről.

Ugyanakkor a felmérés adatainak feldolgozásakor az is kiderült, hogy munkánkban ezen a területen is van javítani való, hiszen a megkérdezett hallgatók 25%-a nem válaszolt erre a kérdésre és többen is voltak olyanok, akik helytelen választ adtak. Már pedig a hivatástudattal végzett tanítói munka döntő előfeltétele, hogy helyesen lássa valaki munkájának fontosságát, társadalmi jelentőségét.

- c/ Örvendetes, hogy hallgatóink az intézeti oktató-nevelő munka eredményeképpen világosan látják azokat a pozitív személyiségjegyeket és jellemtulajdonságokat, amelyekkel egy eredményesen dolgozni akaró tanítónak rendelkeznie kell és látják azokat a negatív vonásokat is, amelyek gátolják és egyes esetekben szin-

te lehetetlenné teszik az eredményes pedagógiai tevékenységet. Hogy ez mennyire így van, azt a hallgatóknak volt pedagógusaikra való visszaemlékezései is világosan bizonyítják.

Az azonban nagyon elgondolkoztató, hogy hallgatóink visszaemlékezéseik során sem pozitív, sem negatív vonatkozásban nem említették volt tanítóik politikai, világnézeti beállítottságát, társadalmi berendezkedésünkhöz való viszonyát. Erre még utalás is csak egyetlen esetben történt, akkor is úgy, hogy a hallgató - idealista világnézetének ellenére is - eszményképének tekinti az egyik volt tanítóját. Ez azért különösképpen elgondolkoztató, mert ha hallgatóinknál direkt módon kérdezzük rá egy tanító világnézeti és politikai szilárdságának jelentőségére, akkor igen határozott és egyértelmű igennel válaszolnak, de ha indirekt módon közelítjük meg ezt a kérdést, akkor messzemenően nem tartják olyan fontosnak. Meggyőződésem, hogy ezzel a problémával az elkövetkező időben még többet és sokoldalubban kell foglalkoznunk.

d/ Nagy örömünkre szolgál, hogy az intézetünkbe felvett hallgatók - az itt eltöltött 3 év eredményeképpen - tulnyomó többségükben olyan emberekké váltak, akik tanítói munkájuk végzése során megfelelnek a tanítóval szemben támasztott társadalmi követelményeknek még akkor is, ha néhány kérdésben jogos bírálat éri munkájukat.

- Örömünkre szolgál, hogy az intézetünkből kikerült fiatal tanítók munkájának értékelése során szerzett tapasztalatok azt mutatják, hogy nem túlságosan nagyok az eltérések a szavak és tettek között. Az oktatás területén végzett munkájukat szinte kivétel nélkül kiválóan tartják, dicsérik pontosságukat, munkafegyelmüket, a gyermekekhez való viszonyukat.

Ugyanakkor nevelőmunkájukat, az iskolai adminisztrációs munkában való járatlanságokat több vonatkozásban is olyan jogos bírálat érte, amelyeket oktató-nevelő munkánk során figyelem-

be kell venni. Nagyobb gondot kell fordítanunk annak megértésére is, hogy hallgatóinknak az intézetben szerzett tudását állandóan kiegészíteni és fejleszteni kell.

- Hallgatóink világosan látják a tanítóra váró iskolai és iskolán kívüli feladatokat. Az iskolai oktató-nevelő munka mellett a szülőkkal való foglalkozás és az úttörő munka fontosságát szinte valamennyien hangoztatják. Egyértelmű az a véleményük, hogy egy tanítónak kötelessége a falusi népművelési munkában való részvétel is. Legtöbb hallgatónk azt is látja, hogy a tanítói munkával együttjáró feladatok eredményes elvégzése a tanító egész napját igénybe veszi.

Fel kell figyelnünk azonban arra a jelenségre, hogy néhány hallgatónk véleménye szerint egy tanító munkájával járó időbeli elfoglaltság alig több, mint az iskolában a tanítással eltöltött idő. Nem lehet fel nem figyelni arra sem - fiatal tanítókról lévén szó - hogy nagyon kevesen tekintik feladatuknak a falusi KISZ szervezet munkájában való tevékeny részvételüket.

- e/ Nevelőmunkánk során az eddigieknél sokkal nagyobb gondot kell fordítani arra, hogy hallgatóinkkal megismertessük a falut, a falusi tanító életét és munkáját. Nem szabad, hogy megtéveszsen bennünket hallgatóink egy részének a falusi tanító munkájára és életére vonatkozó sok jó és okos válasza, hogy hallgatóink jelentős része elfoglalja falusi munkahelyét, sőt az sem, hogy egyesek nagy lelkesedéssel készülnek falusi munkájukra. A valóság az, hogy hallgatóink mintegy fele nem, vagy nem szívesen megy falura tanítani. Az természetesen szinte elképzelhetetlen, hogy az intézetünkbe járó - zömmel budapesti lakosu - hallgatók a 3 évi nevelőmunka eredményeképpen valamennyien falura akarjanak menni dolgozni, de meggyőződésem, hogy a jelenleginél sokkal jobb eredményt érünk el, ha sikerülne hallgatóinkkal a jelenleginél életszerűbben megismertetni a mai magyar falut.

Ezzel összefüggésben tartom szükségesnek annak a megemlítését is, hogy a művelődésügyi kormányzatnak hathatós intézkedéseket kellene tenni a tanítói pálya teljes elnőiesedésének megakadályozása érdekében. Nekünk pedig nevelőmunkánk végzése során kell komoly gondot fordítani annak a helytelen nézetnek megszüntetésére, amely szerint a férfiak nem, vagy pedig kevésbé alkalmasak a tanítói munka végzésére mint a nők. Nem szabad megengedni, hogy az ilyen nézetek elvi alapot teremtsenek a jelenlegi lehetetlen helyzet tartósításához, vagy a további romláshoz.

Befejezésül: Megítélésem szerint a tanítóképző intézetbe járó hallgatók hivatástudatával kapcsolatos kérdéseknek az eddig leírt tartalommal és formában való vizsgálata sok haszonnal járt és eredményes volt. Néhány kérdésben megerősített, más kérdésekben pedig elgondolkoztatott bennünket, még ebben a formában is, amikor az összehasonlítás nagyon nehéz volt, - hiszen a különböző kérdések megvizsgálása különböző hallgatói csoportoknál történt. Ennek ellenére úgy látjuk, hogy a felmérés által szerzett tapasztalatok felhasználásával még tervszerűbbé, céltudatosabbá, konkrétabbá, - és ennek eredményeképpen hatékonyabbá tehetjük a hivatásra nevelés területén eddig is végzett munkánkat.

Természetesen még eredményesebb, még több haszonnal járna ez a munka, ha ugyanazon hallgatói csoport hivatástudatának alakulását figyelnénk meg több éven keresztül. Hasznosnak látszana pl. annak a megvizsgálása, hogy az 1967-ben felvett I. éves hallgatóink hogyan vélekednek a tanítói hivatással kapcsolatos különböző kérdésekről és ezeket a véleményeket 1970-ben összehasonlítani ugyanezen hallgatók ugyanezen kérdésekről vallott véleményével, akkor, amikor 3 éves tanulmányaik eredményeképpen megkezdik tanítói munkájukat. A kettő közötti eltérésből igen jól lehetne következtetni az intézeti nevelőmunka hatékonyságára. Jól kiegészíthetné ezt a munkát az, ha 2-3 esztendő múlva pedig azt vizsgálnánk meg, hogy ugyanezen hallgatók hogyan állták meg helyüket a gyakorlati életben. Nagyon érdekelne ez a vizsgálat és el is fogom végezni, amennyiben objektíve és szubjektíve egy ilyen 1967-73 közötti időre terjedő vizsgálódás elvégzésére lehetőségem lesz.

III.

A tanítói hivatásra való felkészítés területei és módjai intézetünkben

A dolgozatnak ebben a fejezetében azokról az erőfeszítésekről kívánok beszélni, amelyeket intézetünk vezetősége, tanári kollektívája, Párt és KISZ szervezete a tanítási órákon és azokon kívül tett és tesz hallgatóink hivatástudatának formálása érdekében. Az ezzel kapcsolatos mondanivalómat a következő kérdések köré kívánom csoportosítani: 1. A tanári kollektiva eszmei, politikai és pedagógiai egységének kialakítása és színvonalának állandó emelése érdekében végzett munka. 2. A hivatástudatra való nevelés az oktatás folyamatában. 3. A hivatástudatra való nevelés néhány egyéb területe.

1/ A tanári kollektiva eszmei, politikai és pedagógiai egységének kialakítása és színvonalának állandó emelése érdekében végzett munka.

Teljesen tudatában vagyunk annak, hogy a hallgatók hivatástudatra való nevelésének mind a tanítási órákon, mind azokon kívül döntő előfeltétele a felsőoktatási intézetekben dolgozó pedagógusok személyisége, ideológiai, politikai, szakmai felkészültsége és emberi magatartása. Hallgatóinkból kommunista szakembereket, a szocializmus teljes felépítéséért folyó harc meggyőződéses híveit csak olyan oktatók tudnak nevelni, akik maguk is minden vonatkozásban példamutatóan élnek, dolgoznak és gondolkodnak. Teljesen igaza van dr. Ágoston Györgynek, aki a forrásmunkák között feltüntetett könyvében /i.m.177.o./ a következőket írja: "Meggyőződést csak meggyőződés tud kiváltani, szenvedélyt csak szenvedély tud lánggra lobbantani, kommunista ifjúságot csak kommunista lelkiületű pedagógusok tudnak nevelni."

Ehhez feltétlenül hozzá kell tenni természetesen azt is, hogy mivel a művelt, hivatásukat értő és szerető, dialektikus materialista világnézetű és kommunista erkölcsű tanítókat csak a közösségi nevelés intenzív megvalósításával lehet képezni, nagyon fontos, hogy az oktatást és nevelést végző tanárok is jó közösséget alkossanak. Hallgatóink hivatástudatra való nevelésének eredményessége ugyanis az egész oktatói kollektíva együttes ráhatásának minőségétől függ. Éppen ezért ebből a szempontból is nagyon lényeges az oktatói kollektíva eszmei-politikai és pedagógiai egységének minél magasabb színvonalra való emelése. Világosan kell látni, hogy csak a marxizmus-leninizmus eszméit magáénak valló, a kommunista nevelés célkitűzéseinek helyességéről meggyőződött és az ilyen szellemben végzendő nevelési hivatást vállaló tanári közösség munkája eredményezheti azt a koncentrált hatást, amelynek eredményeképpen kialakulhat - az éveken keresztül végzett oktatás és nevelés eredményeképpen - a hallgatók tanítói hivatástudata.

Természetesen egy ilyen oktatói közösség kialakításáról viszonylag könnyű beszélni, de annál nehezebb azt a gyakorlatban megvalósítani. Sok erőfeszítést kíván ez a nagyon szerteágazó és sok vonatkozásban kényes kérdéseket érintő probléma. Nem könnyű dolog őszintén tárgyalni az oktatói karon belüli konfliktusokról, a személyi érzékenységet érintő problémákról. A jó tanári kollektíva kialakítása hosszú időt és sok fáradságot igényel, színvonalát pedig a végzett munka hatékonyságával lehet lemérni.

Az eddig elmondottakat figyelembe véve - intézetünk megalakulása óta - igen nagy gondot fordítottunk az intézet tanárai eszmei, politikai egységének kialakítására, illetve ennek az egységnek mind magasabb színvonalra való emelésére. A továbbiakban az e területen végzett munkánkat kívánom röviden összefoglalni:

a/ Intézetünk 1959-ben történő megalakulásakor igen őszintén megbeszéltük a tanári testülettel az eszmei, politikai és pedagó-

giai egységgel kapcsolatos kérdéseket.

- Megbeszéltük, hogy az ideológiai és politikai egység megteremtésének minimális programja annak felismerése, hogy a szocializmus felépítése népünk hazafias érdeke. Jelenti az ideológiai és politikai egység a népi hatalom, a proletárdiktatura igénylését, a szocialista táborhoz való tartozás helyeslését, a béke és a népek közötti barátság támogatását. Egyetértettünk abban, hogy legalább ez a minimális program, a felsorolt kérdésekben való teljes egyetértés szükséges ahhoz, hogy jó oktatói közösség és ezen belül helyes célkitűzés valamint helyes nevelői magatartás alakuljon ki. Megbeszéltük azt is, hogy azután ahogyan mélyül az oktatói kar ideológiai felkészültsége, erősödik materialista világnézete, - úgy szélesedik és szilárdul az az alap, amelyre a pedagógiai egységet építhetjük. Tisztáztuk azt, hogy a pedagógiai egységen a szocialista pedagógia elveiben és módszereiben való megegyezést és ennek szellemében végzett munkát kell érteni. Azt is tisztáztuk, hogy az ideológiai és politikai egység csupán potenciálisan biztosítja a pedagógiai egység kialakulását, - mellette feltétlenül szükség van a marxista pedagógiai műveltség megszerzésére.
- Öt éves ideológiai és pedagógiai - és magától értetődően szakmai - továbbképzési tervet dolgoztunk ki, amelynek célja az eddigi tudás elmélyítése, a tanárok között megmutatkozó színvonalbeli különbségek csökkentése volt. Ezalatt az öt év alatt tanárainknak el kellett sajátítani azt a marxista és pedagógiai ismeretanyagot, amelyet intézetünkben oktatnak. Azok a tanárok, akik az alapvető marxista és pedagógiai ismeretanyagot már korábban elsajátították, azok ismeretelméleti és etikai kérdésekkel foglalkoztak. Az ideológiai tovább-

képzés szervezése ebben az időszakban intézeti szinten történt. Annak a biztosítása viszont, hogy minden oktató lépést tartson saját szaktudománya fejlődésével, már ekkor is a szakcsoportvezető kötelessége és felelőssége volt.

b/ Az öt éves továbbképzési szakasz lezárása után intézetünk vezetősége igen nagy munkát végzett - a párt és szakszervezet hatékony támogatásával - amikor értékelte az elvégzett munkát és megbeszélte a további tennivalókat. Ez a munka egyes esetekben igen heves vitákat váltott ki, mivel akadtak az oktatói karon belül olyanok, akik igen hamar különböző jelzőkkel látták el a problémáikat őszintén elmondó tanárainkat és úgy látszott, hogy nem a helytelen nézetek, hanem a helytelen nézeteket valló oktatók ellen harcolnak.

Végül mégis sikerült összegezni a tapasztalatokat:

- Megállapítottuk, hogy az öt évig tartó szervezett ideológiai továbbképzés az intézet különböző ideológiai szintjein álló oktatóinkat egységesebb szintre hozta. Az a véleményünk alakult ki, hogy ez a szervezett ideológiai továbbképzés ha szerény mértékben is, de segítette a marxizmus-leninizmus tanításainak a pedagógia, az oktató-nevelő munka területén való eredményes alkalmazását.
- A tervszerű továbbhaladás érdekében összegyűjtöttük azokat az ideológiai és egyéb problémákat is, amelyek a szemináriumi viták során és a gyakorlati munka végzése közben felmerültek.

Az oktatói karon belül tapasztalt problémák megoldására új 3 éves továbbképzési tervet készítettünk, amely az eddigi eredményekre építve biztosította a marxista ideológia magasabb színvonalu alkotó elsajátítását és az elmélet összekapcsolását a mindennapos oktatási és nevelési tevékenység számos területével. Ez a továbbképzés szakcsoporti keretekben történt és az előző továbbképzéstől alapvetően abban különbözött, hogy a világnézeti problémákat egy-egy szaktárgy speciális vonatkozásában igyekeztünk vizsgálni. Így nagyobb lehető-

ség nyílt a világnézeti kérdések szaktárgyi alkalmazásának részletesebb és színvonalasabb elemzésére, illetve az alapvető ideológiai kérdések egy-egy területen való elmélyültebb tanulmányozására. Feladataink helyes értelmezéséhez és a tervek elkészítéséhez egyaránt sok segítséget nyújtott az "MSZMP ideológiai irányelvei" c. dokumentum. Érdemes lenne ennek a nyolc évnek a továbbképzési anyagával részletesebben és elemzően foglalkozni, de úgy gondolom, hogy a kitűzött jelenlegi célt figyelembe véve ez részint nem szükséges, másrészt tulságosan messze vinne témánktól. A lényeg az, hogy az elmúlt 8 esztendő továbbképzésének, valamint a tanítóképzés érdekében kifejtett oktatási és nevelési tevékenységünk eredményeképpen - úgy látjuk - elfogadható szinten kialakult tanári kollektívánk eszmei, politikai és pedagógiai egysége. Meggyőződésünk, hogy az 1959-ben magunk elé állított minimális célt nemcsak elértük, hanem túl is haladtuk. Ugy látjuk, hogy tanári kollektívánk az oktató-nevelő munka leglényegesebb kérdéseiben egységesen foglal állást, egységes gyakorlati tevékenységet folytat és mint kollektíva - a hallgatók számára is - a közösségi munka jó példáját adja. Véleményünk szerint a tanári kollektíva eszmei, politikai és pedagógiai egységének kialakítása érdekében tett erőfeszítéseink is hozzájárultak azokhoz az eredményekhez, amelyekről a dolgozat II. fejezetében beszámoltam. Ugy látjuk, hogy hallgatóink hivatástudatra való nevelésének az az előfeltétele, hogy egyrészt az egyes tanárok, másrészt az egész kollektíva példát mutasson az élet és munka különböző területein, - intézetünkben lényegében biztosítva van. Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy a jelenleg meglévő egységért is szinte naponta meg kell harcolni, - nem is szólva arról, hogy kollektívánk eszmei, politikai és pedagógiai egységének magasabb színvonalra való emelése érdekében további erőfeszítésekre és jólátgondolt tervek megvalósítására van szükség. Azok a problémák, - amelyekről e dolgozat II. fejezetében szintén szó esett - szoros kapcsolatban vannak a tanári testület eszmei, politikai és pedagógiai egységével és egyúttal jelzik, hogy ezen a területen - az eredmények elismerése mellett - további tennivalóink vannak.

2. A hivatástudatra való nevelés az oktatás folyamatában

Az oktatás folyamatában - a hivatástudatra való nevelés szempontjából - elsősorban az alábbiak megmutatására van szükség és lehetőség:

Az oktatás folyamatában lehet és kell biztosítani azt, hogy a hallgatók felismerjék a társadalmi fejlődésnek a szocializmus illetve a kommunizmus felé vezető útját és azt is, hogy a hallgatók meggyőződéssel vállalt hivatásuknak tekintsék a szocializmus építésében való aktív részvételüket. Világossá kell tenni előttük, hogy minden iskolának a szocialista kultúra és a dialektikus materialista világnézet őrhelyévé és kisugárzási pontjává kell válnia.

Ez csak úgy lehetséges, ha

- hallgatóink választ kapnak társadalmunk építésével kapcsolatos valamennyi problémájukra, hiszen a hivatásra való felkészítés társadalmunk jelenének és jövőjének alapos megismertetése nélkül elképzelhetetlen.
- valamennyi tantárgy esetében megkeressük azokat az anyagrészeket, amelyek leginkább alkalmasak a tanítói munka szépségének, fontosságának, valamint nehézségének megmutatására. Ezekről a kérdésekről úgy kell beszélni a hallgatókkal, hogy ennek eredményeképpen képesek legyenek harcolni hivatásuk társadalmi jelentőségének tudatosításaért.
- megmutatjuk, hogy egy tanítónak iskolán kívül is nagyon sok társadalmi tennivalója van és elérjük, hogy ezen feladatok vállalására és lelkiismeretes elvégzésére hivatástudatuk fogja őket kényszeríteni.

Minden tantárgy oktatását úgy kell végezni, hogy megmutassuk a tantárgy anyagának a képzés távolabbi és közelebbi céljaihoz való kapcsolódását. Meg kell mutatnunk, hogy az egyes tantárgyak anyagának

"teljesítményképes" elsajátítása hogyan segíti hallgatóink jó tanítói való válását. Oktatómunkánkban ezeket az összefüggéseket tételen is ki kell fejteni, sőt a hallgatóktól is számon kell kérni.

Látnunk kell azt, hogy:

- az oktatás folyamatában sajátíthatják el a hallgatók azokat az ismereteket, jártasságokat és készségeket, itt fejlődhetnek ki azon képességeik, amelyek nélkül hivatástudatuk sem alakulhat ki.
- az oktatás folyamatában lehet és kell megértetni a hallgatókkal az alsótagozati oktató-nevelő munka óriási jelentőségét a gyermekek továbbfejlődése és előrehaladása szempontjából.
- valamennyi tantárgy anyagának elsajátítása hozzájárul a szocialista tanító személyiségjegyeinek, erkölcsi magatartásának és dialektikus materialista világnézetének formálásához. Az oktatás folyamatában kell a hallgatók szocialista hazafiságát, proletár-internacionalizmusát, humanizmusát, a munkához való öntudatos viszonyát, kezdeményező és küzdőképességét nevelni, fejleszteni.
- valamennyi tantárgy keretében a hallgatókat az új, a korszerű szüntelen keresésére, elsajátítására és alkalmazására kell nevelnünk, arra, hogy harcoljanak minden visszahúzó konzervatív nézet ellen, a haladásért, az új győzelemért.

Intézetünk tanári kollektívája minden tantárgy oktatása során törekszik arra, hogy a hallgatók hivatástudatát formálja. Ezirányú munkánkban azonban még csak a kezdetén vagyunk. Jelenleg nincs valamennyi tantárgy keretében pontosan és részletesen kidolgozva sem az, hogy mely anyagrészek a legalkalmasabbak hallgatóink hivatástudatának alakítására, sem az, hogy milyen eljárásokkal tudnánk ezirányú munkánk hatékonyságát fokozni. Pedig úgy gondolom, hogy a hivatástudatra való nevelés problematikájához igényesen csak ezen kérdések pontos kidolgozása után lehetne hozzákezdeni. Jelenleg még sok mindent meg kell oldani annak érdekében, hogy a hallgatókat

az egész tanári kollektiva részéről olyan tervszerű, céltudatos és koncentrált hatás érje, amelynek eredményeképpen a mesterségbeli tudás elsajátításával párhuzamosan kifejlődhet hivatástudatuk is.

Az elmúlt hónapokban - ezen dolgozat készítése során - intézetünk tanáraival sokat beszélgettem a hivatástudatra való nevelés problémáiról. Ezen beszélgetések alapján a továbbiakban néhány konkrét dolgot kívánok elmondani annak az illusztrálására, hogy intézetünk tanárai - az előbb említettek ellenére is - eredményesen törekszenek hallgatóink hivatástudatának formálására:

a/ A marxizmus-leninizmus oktatása rengeteg lehetőséget nyújt - direkt és indirekt módon egyaránt - e feladat eredményes megoldásához.

- A dialektikus materializmus tanítása során mód és lehetőség van annak a megmutatására, hogy a pedagógia a legdialektikusabb, a legsokoldalubb tudomány. Éppen ezért minden pedagógiai probléma értékelésénél és megoldásánál figyelembe kell venni azt, hogy ezekben a kölcsönhatások nagyon sokoldalú összefüggéséről van szó.

Különös gondot fordítunk intézetünkben az ellentmondások tárgyalására, mivel ez alkalmat ad a lét és tudat egymáshoz való viszonyának megmutatására, valamint arra is, hogy egy tanítónak ezen ellentmondások megoldásának bátor vállalásából iskolán belül és iskolán kívül egyaránt ki kell venni a részét. E téma tárgyalása során rá lehet mutatni a nevelés célja által meghatározott követelmények és az ezek megvalósítására rendelkezésre álló módszerek között gyakran meglévő ellentmondásra és arra, hogy ezen ellentmondások leküzdése érdekében a fiatal pedagógusoknak az élenjáró pedagógusok mellé kell majd felsorakozniuk. Rámutathatunk arra is, hogy egy közösség élete magasabb szintre való emelésének előmozdítója az ellentétek harca és hogy egy adott közösség fejlettségi szintje és a társadalmi

követelmények közti különbség az ellentétek harcán keresztül oldódik meg. Tudatosítani lehet hallgatóinknál, hogy a pedagógus követeléseiben társadalmi követelmény fejeződik ki és hogy az eredményes munka egyik döntő feltétele a pedagógusnak a társadalmi követelményekkel való azonosulása.

A mennyiség és minőség problematikájának tárgyalásakor elmondjuk a hallgatóknak, hogy a közösség fejlődésében is vannak minőségi ugrások. Ilyen minőségi változás pl. az, amikor a közösség eljut a közösség követelésének színvonalára. Ennél a témánál azt is megmagyarázzuk, hogy döntő és elsődleges a minőség megállapítása és felhívjuk a hallgatók figyelmét a felszíni jelenségek alapján történő megítélés veszélyeire. Beszélgetünk arról is, hogy a minőségi változások létrehozásában milyen nagy jelentőségük van a mély nyomot hagyó élményeknek.

Az ismeretelmélet tanításakor az igazság konkrétságával kapcsolatos kérdéseket jól fel lehet használni a pedagógiai munka alkotó jellegének megmutatására. Meg lehet mutatni pl. azt, hogy egy büntetés kiszabása csak akkor lehet helyes, ha azt a körülmények és különböző összefüggések alapos figyelembevételével állapítjuk meg. Helyesen dönteni csak a konkrét helyzet konkrét elemzése alapján lehetséges. Egy rossz módszer, vagy csak egy rosszul alkalmazott szó is igen nagy károkat okozhat.

- A történelmi materializmus keretében - éppen a hivatástudatra való eredményesebb nevelés szempontjából - igen alaposan foglalkozunk a marxizmus emberről vallott felfogásával, azzal, hogy az ember alakítható, fejleszthető, nevelhető. Ez a téma jó segítséget nyújt a pedagógiai optimizmus alapjainak lerakásához.

A nacionalizmus, kozmopolitizmus és a szocialista hazafiság kérdéseivel való elmélyült foglalkozás jelentőségét nem szükséges különösebben hangsúlyozni. Azt azonban igen, hogy a pedagógus pályán az e kérdésekben való tisztánlátásnak különösen

nagy a jelentősége. Meg kell magyaráznunk a hallgatóknak a nacionalizmus és kozmopolitizmus elleni harc szükségességét és lehetőségét, valamint a harc módszereit is. Tudatosítani kell bennük, hogy a felnövekvő nemzedék nevelésének egyik legfontosabb kérdése a szocialista hazafiságra való nevelés és ennek egyik legdöntőbb előfeltétele, hogy a pedagógus is szocialista hazafi legyen. A vallás tanításánál többek között arra hívjuk fel a hallgatók figyelmét, hogy a vallásos világnézet akadályozza az ember sokoldalu fejlődését. A pedagógus tehát amikor a vallásos világnézet ellen harcol, humanista feladatot teljesít.

Az erkölcs tanítása során különös gonddal foglalkozunk a kommunista erkölcs realizálhatóságának kérdéseivel. Megmutatjuk, hogy a kommunista erkölcs nem tilalmakkal dolgozik, hanem az emberi képességek kibontakoztatásának irányába hat és így a pedagógusok kezében egy olyan erkölcsi tanítás van, amelynek segítségével nemcsak erkölcsös embereket, hanem boldog embereket is nevelhetnek.

A különböző társadalmi tudatformák teljes anyaga is hatékonyan segíti a hallgatók hivatástudatra való nevelését. Intézetünkben e témák tárgyalása során nagy gondot fordítunk annak megértetésére, hogy a tudat nemcsak a lét mögött haladhat, hanem egyes esetekben előre is lehet. Ez a kérdés igen fontos a pedagógusok tudatával szemben támasztott követelményeket illetően. A pedagógusok tudatának ugyanis létük előtt kellene járni, hiszen a mestertanítóképző intézetbe járó fiatalok már a XXI. század számára is fognak embereket nevelni. A tudatformák tárgyalásánál szoktuk hallgatóink figyelmét felhívni arra is, hogy a tanítóknak komoly feladatuk van annak a célkitűzésnek a valóra váltásában, amely szerint az egész népünket meg kell tanítani szocialista módon élni, dolgozni és gondolkodni.

- A pedagógusok hivatástudatának nevelése szempontjából igen lényeges a kommunista társadalomba való átmenet törvényszerűségeivel és azzal a ragyogó perspektívával való foglalkozás, amelyet a kommunista társadalom jelent minden ember számára. A tudományos szocializmus oktatása során ezenkívül mindennek előtt a szocialista tábor egysége, a békeharc, a nemzetközi szolidaritás és a kulturális forradalom témái azok, amelyek különösen alkalmasak a hallgatók hivatástudatának formálására.
- A politikai gazdaságtan oktatása során pedig mindennek előtt a modern kapitalizmus lényegének megmutatásával, a mai szocialista valóság megismertetésével - és tekintve, hogy az intézetünk-ből kikerülő fiatal pedagógusok zöme falura kerül - a mezőgazdaság szocialista átszervezésével és a szocialista mezőgazdaság fejlesztésével kapcsolatos kérdések segíthetik a hivatástudat fejlődését.

b/ Intézetünkben a pedagógiai szakcsoport által tanított tárgyak /pedagógia, lélektan, logika/ valamint a különböző módszertanok oktatása elsősorban a tanítói hivatásra való szakmai képzés szervei részei és azt a célt szolgálják, hogy megismerve az oktatás és nevelés tartalmát, az oktatás és nevelés módszereit stb., a hallgatók majd meg tudják szervezni az iskolai oktatást és nevelést. Ugyanakkor ezen tantárgyak tartalmi anyagának elsajátításán keresztül alakul és formálódik hivatástudatuk is.

- A didaktika, a neveléstudomány és a módszertanok oktatása egyaránt módot nyújt arra, hogy a hallgatók megértsék azt, milyen nagy jelentősége van a gyermek fejlődése szempontjából azoknak az ismereteknek, jártasságoknak, készségeknek, szokásoknak és értelmi képességeknek, amelyeket az általános iskola alsó tagozatában kell megtanítanunk, illetve kialakítanunk. Ha a hallgatók ténylegesen megértik az alsótagozati oktató-nevelő munkának szinte felbecsülhetetlen jelentőségét, - úgy ennek felismerése erőteljesen hozzájárul hivatástudatuk fejlődéséhez is.

- A didaktika tanítása során megmagyarázzuk a hallgatóknak, hogy munkájuk tudatossága elképzelhetetlen az oktatás elméletének alapos elsajátítása és gyakorlatban való felhasználása nélkül. Ugyanakkor azt is megmutatjuk, hogy ezek a tanítások nem lezártak, nem dogmák, hanem olyan tanítások, amelyeket állandóan tovább kell fejleszteni. A tanulók aktivitásának biztosítása, a korszerű technika iskolai oktatásban való széleskörű elterjesztése, a tanulás folyamata törvényszerűségeinek feltárása stb. területén még rengeteg a megoldatlan probléma és az oktató-nevelő munka színvonalának emelése érdekében ezek kidolgozásából és a gyakorlatban történő elterjesztéséből nekik - jövődöbeli fiatal pedagógusoknak - is részt kell vállalniok.
- A neveléslmélet oktatásának eredményeképpen kialakulhat a hallgatók szocialista pedagógiai meggyöződése. Ha sikerül elérnünk azt, hogy a hallgatók képesek lesznek a különböző nevelési helyzetek felmérésére, elemzésére és megoldására, ha tájékozottak lesznek a családi nevelés és az ifjusági szervezetben folyó nevelőmunka elvi és gyakorlati kérdéseiben és szívesen vállalják is az ezzel járó feladatokat, - úgy a hivatástudatuk fejlesztése területén is jelentős lépést tettünk előre.

Néhány - a neveléslméletben tárgyalt - kérdés különösen alkalmas a hallgatók hivatástudatának formálására:

A nevelés céljának és feladatainak alapos megismerése tudatosáá teszi munkájukat.

Az ember nevelhetőségére vonatkozó kérdések tanulmányozásakor részletesen megbeszélhetjük a marxizmusnak az ember nevelhetőségére vonatkozó tanítását - ezzel is tovább erősítve a pedagógiai optimizmust.

A közvetlen és közvetett pedagógiai hatások tárgyalása lehetőséget nyújt annak a megmutatására, hogy a pedagógus kötelességei közé tartozik a közvetett hatások /család, ifjusági szerve-

zet, egyéb társadalmi hatások/ szervezése, a gyermekek élet-körülményeinek, környezetének céltudatos és tervszerű alakítása is.

A környezet és nevelés viszonyának tárgyalása alkalmával felhívjuk a hallgatók figyelmét, hogy tegyenek különbséget a társadalmi környezet és a tanulók közvetlen környezete között. Rámutatunk arra, hogy a társadalmi viszonyok igen kedvezően befolyásolják a gyermekek fejlődését, de sok gyermek közvetlen környezetéről már ez nem mondható el. Felhívjuk figyelmüket arra, hogy a gyermekek fejlődése érdekében éppen ezért nagy gondot kell fordítani a közvetlen környezet tanulmányozására is. Bátran beszélünk a jelenleg még meglévő társadalmi jellemző nehézségeinkről is.

- A lélektan oktatásának jelentősége a tanítói hivatás eredményes gyakorlása szempontjából annyira kézenfekvő, hogy ennek a hallgatók számára való megmutatása nem okoz nehézséget. A lélektan oktatásának folyamatában ismertetjük meg a hallgatókat a gyermekkor sajátosságaival és a gyermek fejlődését befolyásoló tényezőkkel.

A lélektan tanulása megerősíti a gyermek nevelhetőségébe vetett hitüket, megtanítja őket a gyermekekkel való helyes bánásmódra. És ha a lélektan oktatását olyan eredménnyel tudjuk végezni, hogy sikerül felkeltenünk a hallgatók felelősségérzetét, a gyermek személyiségének fejlődéséért, úgy a lélektan oktatása is eredményesen segítette a hivatástudat kialakítását.

- A neveléstörténet oktatása azzal, hogy a pedagógia mai tanításait és problémáit fejlődésében mutatja meg, egyúttal a jelenlegi tanítások továbbfejlesztésére is buzdít. A nagy pedagógus személyiségek életének és munkásságának tanulmányozása jelentős segítséget nyújt a ma pedagógusa hivatástudatának alakításához is.

- A népművelés c. tantárgy oktatása pedig előkészíti a hallgatókat a felnőttek oktatásából és neveléséből rájuk háruló feladatok ellátására, kifejleszti bennük a népművelés iránti érdeklődést és hajlamot.

Meggyőződésem szerint a pedagógiai tárgyak és a módszertanok különböző kérdéseinek megfelelő módon történő feldolgozása igen alkalmas a pedagógiai hivatástudat formálására, erősítésére. Az ember nevelhetőségébe vetett hit növeli az optimizmust, a problémák és nehézségek őszinte feltárása pedig az életre nevel. A problémák és nehézségek feltárása növeli a hallgatók előtt a tanítói munka felelősségteljes voltát és amennyiben azt is sikerül megértetnünk hallgatóinkkal, hogy egy tanító nagyon sokat tehet az említett problémák megoldása és ezen keresztül a felnövekvő nemzedék fejlődése, testi-lelki kibontakoztatása érdekében, - ez jelentősen segíti hivatástudatuk fejlesztését is.

c/ A hallgatók hivatástudata kialakításának és fejlesztésének szempontjából igen jelentős szerepet tölt be a gyakorlati képzés.

A gyakorlati képzés keretein belül biztosított különböző alkalmak /hospitálás, gyakorlati tanítás, területi szakmai gyakorlat/ célja ugyanis nemcsak az, hogy kifejlessze a hallgatók oktató-nevelő munkájához szükséges jártasságokat, hanem az is, hogy ezen alkalmakon keresztül megismerjék a tanítói munka szépségét és megszeressék jövőendő hivatásukat. Ezek az alkalmak a hivatással való találkozás első alkalmai, amikor a hallgatók bizonyosságot tehetnek materialista világnézetükről, szocialista meggyőződésükről, dialektikus gondolkodási képességükről, alkotó tevékenységükről, önállóságukról és hivatásszeretetükről. A gyakorlati képzés különböző alkalmai juttathatják a hallgatókat a tanítói munka végzéséhez szükséges jártasságoknak és képességeknek arra a magaslatára, amely kialakíthatja bennük a tanítói munkáért való lelkesedést, növelheti a tanítói pálya megszeretését, formálhatja hivatástudatukat.

- Intézetünkben éppen az elmondottak miatt igen nagy gondot fordítunk a gyakorlóiskolában szervezett csoportos és egyéni hospitálásokra. Az a tapasztalatunk, hogy a hallgatóknak az-
zal, hogy megfigyelik és elemzik a szocialista oktatás és ne-
velés elméletének a gyakorlattal való kapcsolatát, hogy megis-
merkednek a gyakorlóiskola belső életével és munkájával, hogy
közvetlen kapcsolatba kerülnek a gyermekekkel, a gyakorlóisko-
lai tanítók oktató-nevelő tevékenységével, - fejlődik pedagó-
giai szemléletük, gondolkodásuk, jövődő tanítói felelősség-
érzetük, hivatástudatuk. A gyakorlóiskolai nevelők magatartá-
sától, hivatásszeretetétől, a hallgatókkal való bánásmódjától
nagymértékben függ az, hogy ezek a hallgatók milyen tanítókká
válnak.
- Hasonló okokból igen nagy jelentősége van a tanítási gyakorla-
toknak is. A tanítási gyakorlatokat vezető tanárok jól kihasz-
nálhatják azt a lelkesedést, amivel a hallgatók zöme a tanítá-
si gyakorlatokkal járó feladatait végzi. Szinte általános, hogy
minden egyéb munkájuk elé helyezik a tanítási gyakorlatokra
való felkészülést. Éppen ezért nagyon lényeges annak a bizto-
sítása, hogy minél önállóbban dolgozzanak, megérezzék a tani-
tói munka alkotó jellegét és az oktatómunka szépsége kárpótolja
őket azért a sok fáradtságért, amit az első tanításokra való fel-
készülés jelent. A tanítási gyakorlatok lehetőséget biztosítanak
annak a megmutatására, hogy mennyire munkaigényes egy-egy tani-
tási órára való lelkiismeretes felkészülés. Hallgatóink nevelé-
se szempontjából igen lényeges a gyakorlati tanítások sokoldalú
megbeszélése. Önvallomásaik is azt mutatják, hogy ezek a tani-
tások döntő változásokat idéznek elő egész beállítottságukban.
A csoportos képzés közben látott sokféle példa, a végzett mun-
kának a tanárok és a csoporttársak részéről történő szakszerű
értékelése megérezteteti velük a sikeres teljesítmény örömét.
Megérik annak a felelősségét, hogy jó munkájuk eredményesen
segíti a gyermek tudásának fejlődését és személyiségének ala-

kulását, de azt is meg kell éreztetni a hallgatókkal, hogy a felületes tanítói munka milyen negatívan hat a gyermekek fejlődésére és előrehaladására. A tanítási gyakorlatok eredményessége elsősorban attól függ, hogy kialakult-e helyes értelemben vett "munkatársi" kapcsolat a tanítási gyakorlatokat vezető tanárok és a hallgatók között.

- A féléves területi szakmai gyakorlat alkalmat biztosít a hallgatóknak az alsótagozati munka gondos megfigyelésére és tudatos végzésére. A szakmai gyakorlat során közvetlen tapasztalatokat szerezhetnek az általános iskolák életéről, a falvak politikai, társadalmi és kulturális viszonyairól. Eddigi tapasztalataink azt mutatják, hogy a valóságos életnek a területi szakmai gyakorlaton történő megismerése nagymértékben segíti a hallgatók hivatástudatának fejlesztését. Segíti őket abban, hogy érzésben és gondolkodásban egyaránt közelebb kerüljenek a gyermekekhez, a gyermekek szüleikhez, társadalmunk tényleges problémáihoz. Intézeti tanáraink is rendszeresen látogatják a szakmai gyakorlaton lévő hallgatókat, segítik őket problémáik megoldásában, de a szakmai gyakorlaton való fejlődésük elsősorban attól függ, hogy a gyakorlatvezető tanítók személyes magatartásukkal, irányító és ellenőrző tevékenységükkel milyen hatást gyakorolnak rájuk.

A gyakorlati képzésről elmondottak bizonyítják, hogy a tanítóképző intézetekben folytatott sokoldalú gyakorlati munka jelentős szerepet tölt be a hallgatók hivatástudatának nevelésében. Az elmondottakon túl, a valóságos élet, a tanítói munkával együttjáró feladatok, gondok és problémák minél őszintébb megmutatása érdekében helyesnek látszik intézetünknek azon gyakorlata, hogy rendszeresen elvisszük hallgatóinkat más - elsősorban falusi - iskolákba is. Ezek a látogatások a mai falu, a falusi iskola, a falusi pedagógus munkájával együttjáró feladatok, a művelődési ház, az ifjúsági szervezet munkájával való ismerkedésre egyaránt alkalmasak.

d/ Az eddig elmondottakon kívül a tanítóképzőben tanított minden egyéb tantárgy /nyelvi ismeretek, irodalom, matematika, anatómia, földrajz, mezőgazdaságtan, művészettörténet, ének-zene, rajz, gyakorlati foglalkozás, testnevelés/ oktatása eredményesen szolgálhatja - és szolgálja is - a hallgatók hivatástudatra való nevelését. Anélkül, hogy az említett tantárgyak tanításának a hallgatók hivatástudatra való nevelése szempontjából való jelentőségével részletesebben foglalkoznánk, csupán egy-két dolgot említek meg az anyanyelvi ismeretek, irodalom és mezőgazdaságtan vonatkozásában:

- A nyelvi ismeretek tanítása módot nyújt annak a megértetésére, hogy egy tanítónak az anyanyelvéhez való viszonya rendkívül jelentős. Az oktatás eredményeképpen el kell érni minden fiatal tanítónál, hogy természetes magatartássá váljon nála az anyanyelv védelme és megértse azt, hogy helyes és szép beszéde sikeres munkájának egyik előfeltétele és hogy neki ebből a szempontból is feltétlenül példát kell mutatnia.
- Az irodalom tanítás eredményeként hallgatóinkból olyan "olvasó tanítót" kell nevelni, aki meg van győződve arról, hogy a könyv és olvasás megszerettetése érdekében, valamint azért is, hogy a gyermek "élménytársa" lehessen, ismernie kell az ifjúsági irodalmat. Már hallgató korukban hozzá kell őket szoktatni olvasmányaiknak abból a szempontból való vizsgálatához, hogy azokból mit és hogyan használhat fel jövőbeli kis tanítványai nevelése érdekében.
- A mezőgazdaságtan oktatása a szocialista mezőgazdaság megismertetése és magasabbrendűségének bemutatása szempontjából jelentős. A tantárgy tanítása során alkalom nyílik annak a megmutatására, hogy egy falusi tanító - sajátos eszközeivel - hogyan segítheti a szocialista mezőgazdaság fejlesztését. Azal pedig, hogy kitekintést nyújt a szocialista mezőgazdaság jelenkori kérdéseire és szervezésére vonatkozóan, felkelti az érdeklődést a parasztság problémáinak megértése és tudatformálásának jelentősége iránt.

Nagyon sokat lehetne beszélni arról, hogy a többi tantárgy oktatása mennyiben járulhat hozzá a hallgatók hivatástudatának formálásához, valamint még részletesebben taglalni azt, hogy a felsorolt tantárgyak oktatása során a hivatástudat formálására milyen konkrét lehetőségek vannak és tanáraink miképpen törekszenek az adott lehetőségek felhasználására - de ezt most nem tartom szükségesnek. Arról azonban meg vagyunk győződve, hogy a hallgatók hivatástudatra nevelésének fő területe: tanárainknak az oktatás folyamatában végzett ezirányú tevékenysége. Éppen ezért - véleményünk szerint - azzal egyenes arányban fog fejlődni a hivatástudatra való nevelőmunkánk színvonala, amilyen mértékben sikerül kidolgoznunk azt, hogy az egyes tantárgyak egészükben és részleteikben hogyan szolgálhatják a hallgatók hivatástudatának kialakítását, - és amilyen céltudatosan és hatékonyan fogunk törekedni ezen lehetőségek kihasználására. Éppen ezért az elkövetkező időben igyekezni fogunk ezirányú tevékenységünket még intenzívebbé és konkrétabbá tenni, mind a tanítási órákon, mind a gyakorlati képzés területén.

3/ A hivatástudat nevelésének néhány egyéb területe

Intézetünk tanárai a tanítási órán kívül is rendszeresen foglalkoznak hallgatóink nevelésével és ezen belül természetesen hivatástudatra való nevelésével is. Ilyenirányú rendszeres munkát végez a csoportvezető tanárok és a kollégiumi patronáló tanárok munkaközössége, intézetünk Kulturális Bizottsága, valamint intézetünk könyvtára is. Az I.éves hallgatók kisdobos vezetőképző táborban való részvétele, a II.éves hallgatók egyéves kisdobos gyakorlata egyaránt olyan alkalmak, amelyek jelentős mértékben hozzájárulnak hallgatóink hivatástudatának formálásához. Igyekezett ezirányú munkánk eredményességét segíteni intézetünk KISZ szervezete is.

A továbbiakban, - a teljességre való legkisebb törekvés nélkül - az e területeken végzett munkánk egy-két vonatkozására kívánok rámutatni.

a/ A csoportvezető tanárok és a kollégiumi patronáló tanárok munkaközösségének tevékenysége

Intézetünk megalakulása óta nagy gondot fordítottunk a tanítóképzés sajátosságait figyelembe vevő szervezeti keretek és nevelési módszerek kialakítására. Már az első évben létrehoztuk a 20-25 főből álló hallgatói csoportokat, élükön egy-egy csoportvezető tanárral. Ezek az intézeti csoportok - a velük párhuzamosan szervezett KISZ alapszervezetekkel együtt - jelentik körülményeink között az elsődleges nevelési közösségeket. A csoportokban folyó közösségi nevelés középpontjában - a tanulmányi rend és fegyelem biztosítása mellett - a kommunista erkölcsi tulajdonságok és a kommunista pedagógus személyiségjegyeinek, hivatástudatának kialakítása, a szocialista tanítóval szemben támasztott társadalmi követelmények tudatosítása áll.

A fenti tartalmu nevelőmunka irányítása céljából már a második tanév elején létrehoztuk a csoportvezető tanárok munkaközösségét, amely a csoportokban folyó nevelőmunkát segítő, koordináló, a nevelés elvi és gyakorlati kérdéseit megvitató, a kialakult helyes módszereket és tapasztalatokat általánosító szervként működik. Az elmúlt években kidolgoztuk a csoportokban folyó nevelés követelményrendszerét, tehát azt, hogy milyen követelményeket támasztunk hallgatóinkkal szemben az intézeti rend és fegyelem biztosítása, a rendszeres tanulás, a politikai-társadalmi aktivitás, a közösségi élet, a kommunista erkölcs gyakorlati készségeinek kialakítása, a kulturált életmód és a hivatástudat kialakítása érdekében. Megpróbáltuk a követelményrendszert évekre ill. félévekre is lebontani, a tapasztalat azonban ezt nem igazolta, ugyanis - hallgatóink életkorából következően - az egyes csoportok neveltségi szintje között gyakran olyan jelentősek a különbségek, hogy az ilyen tervezés lehetetlen. A tapasztalatok alapján éppen most dolgozunk olyan felmérési eljárásokon, melynek segítségével minden év elején felmérjük az egyes évfolyamok és csoportok neveltségi, kulturális szintjét, érdeklődési irányát, stb. s ennek figyelembevételével kívánjuk megalapozottabbá és konkrétabbá tenni a nevelés tervezését.

A nevelőmunka tervszerűbbé tétele érdekében néhány évvel ezelőtt u.n. "hézagpótló" nevelési témák feldolgozását is beiktattuk nevelési tervünkbe. Ezeknek csak egy része bizonyult időtálló-nak, más részük az új tantarv következtében feleslegessé vált, néhány témának pedig más, kötetlenebb feldolgozási módja bizonyult célszerűnek.

A munkaközösség munkáját igyekszik szorosan összehangolni a KISZ nevelőmunkájával. Pl. a csoportvezető tanárok kezdeményező lépéseket tettek az intézet jellegének jobban megfelelő KISZ szervezeti keretek kialakítása és a KISZ munka pedagógiai megalapozása érdekében.

A munkaközösség a hallgatók politikai, világnézeti, tanulmányi, erkölcsi arculatának elemzésével, az évfolyam és csoportgyűlések szervezésével, a tantervben előírt kirándulások szervezésével stb. is segíti az intézeti oktató és nevelő munkát.

A munkaközösség létezése intenzívebbé tette a nevelőmunkát, de azért azt is látjuk, hogy az egyes csoportvezető tanárok módszerei, a hallgatókkal való foglalkozás intenzitása, tehát a nevelőmunka eredményessége tekintetében is jelentős különbségek vannak. A munkaközösség vitái e különbségek csökkentését is célozzák.

A kollégiumi patronáló tanárok munkaközössége egyéni módszerekkel nagyon sokat tett hallgatóink személyiségének formálása, hivatástudatuk kialakítása érdekében. A jól dolgozó patronáló tanárok szinte személyenként törődtek a rájuk bízott hallgatók nevelésével.

b/ Intézetünk Kulturális Bizottságának nevelőmunkája

Intézetünkben a Kulturális Bizottság is jelentékeny segítséget nyújt a hallgatók órán kívüli neveléséhez. A Bizottság által ápoltt munkaterületek /intézeti ünnepélyek, énekkar, szavalóverseny, opera, színház, film és hangversenylátogatás, a III.évesek kollektív falusi kirándulása, szellemi vetélkedő, stb./ mind

tartalmuk, mind szervezésük és megvalósításuk szempontjából jelentős szerepet töltenek be hallgatóink sokoldalú nevelésében és ezen belül hivatástudatuk nevelése területén is.

- Intézeti ünnepélyeink eszmei színvonaláért és tisztaságáért egy-egy előzetesen felkért tanár a felelős, de ez a tanár a megfelelő igényszintet a közreműködő KISZ alapszervezetekkel és hallgatókkal együtt biztosítja. Eddigi tapasztalataink szerint ünnepélyeink hozzájárultak hallgatóink világnézeti, erkölcsi, esztétikai neveléséhez, az önállóságra neveléséhez és a közösségi érzés fejlesztéséhez.
- Intézeti énekkarunk évről-évre jól szerepelt a kerületi, fővárosi és országos versenyeken. Ezek az eredmények nemcsak a zenekultúra fokát jelzik, hanem hallgatóink világnézeti, politikai és erkölcsi fejlődését is. A változatos programra való felkészülés során ugyanis azonosulniuk kell a művek eszmei és művészi mondanivalójával, a kifejezés során pedig másokban is művészi átélést kell eredményezni. Mindez bonyolult nevelési és önnnevelési folyamatban jut érvényre.
- A szavalóverseny az előadói és kifejezőképesség fejlesztését, valamint a vers és próza iránti vonzalom felkeltését, illetve a már meglévő képességek csiszolását célozza. Az a tény pedig, hogy a verseny értékelésében hallgatóink évről-évre nagyobb szerepet kapnak és növeli önállóságukat a véleménynyilvánításban és fejlesztőleg hat igény szintjükre is.

Ezen a területen még igen sok a teendőnk. A hiányosságok főleg abból adódnak, hogy a középiskolai képzés többnyire kevés gondot fordít a versmondásra, s nem fejleszt megfelelő mértékben az ifjúság beszédkulturáját.

- Nagy gondot fordítunk a kollektív művészeti élményszerzésre is. Hallgatóink minden évben kollektíven is megnéznak egy-egy értékes darabot és azt kisebb vagy nagyobb csoportokban meg is vitatják. A kollektív színház és opera látogatásokon túl, hall-

gatóink szép számmal járnak egyénileg is színházba, operába, különböző hangversenyekre. A nevelés kitűnő alkalmai ezek a színházi és zenei rendezvények. A művészi élményen túl jelentős mértékben hozzájárulnak hallgatóink általános műveltségének, világnézetének, erkölcsi tudatának és érzelmi világának fejlesztéséhez. Mivel pedig a részvételt többnyire kisebb csoportokban folyó vita is követi, - ez jótékony hatású hallgatóink kritikai érzékének alakulására is.

- Rendkívül jelentősnek tartjuk kulturális kérdésekben is a gyakorlóiskolával való fokozott együttműködést. Az ünnepélyek /Télapó és Fenyőfaünnep, Március 15, Március 21, Április 4, Gyermeknap/ előkészületi munkálataiban rendszeresen részt vesznek hallgatóink. Intézeti ünnepélyeinken pedig gyakorlóiskolás tanulóink is szerepelnek. Ez az együttműködés tudatosítja hallgatóinkban az uttoró szervezettel kapcsolatos tanítói feladatokat és értékes tapasztalati anyaggal is gazdagítja őket.
- A Kulturális Bizottság könyvtár és olvasómozgalommal kapcsolatos nevelőmunkája is jelentős. A tárlók friss anyaga és esztétikus elrendezése ösztönzőleg hat hallgatóinkra, nemcsak az olvasást, hanem a könyvvásárlást, a magánkönyvtár fejlesztését illetően is. A gyakorlóiskolai olvasómozgalom érdekében csoportos foglalkozást végeznek hallgatóink a 6-10 éves gyermekek között. Közben megismerkednek a rendelkezésre álló gyermekkönyvtári szakirodalommal és elsajátítják az olvasóvá nevelés legjobb módszereit. E nevelőmunka irányítását az intézet könyvtárosa végzi.

A felsorolt területeken végzett munka eredményeképpen fejlődnek hallgatóink, alakul világnézetük, politikai és erkölcsi meggyőződésük, alakul hivatástudatuk. A Kulturális Bizottság továbbra is a felsorolt területeken kíván tevékenykedni és az eredmények továbbfejlesztésével, a meglévő hibák kijavításával még hatékonyabban akarja segíteni hallgatóink nevelését.

c/ A kisdobos vezetőképző tábor a hivatásra nevelés szolgálatában.

Intézetünk elsőéves hallgatói a tanév befejezése után 7-10 napos rajvezetőképző táborozáson vesznek részt. A táborozás célja az, hogy a leendő tanítókat gyakorlatilag is felkészítse a kisdobos rajokban, tágabb értelemben pedig az egész ifjúsági mozgalomban végzendő vezetői munkára. Miután a tanítóképző intézetekben az utóbbi években megszűnt az "Ifjúsági Mozgalom" című tantárgy, a tábor feladata ma már nemcsak az, hogy csupán az elméleti ismeretek gyakorlati alkalmazását tanítsa meg a hallgatóknak, hanem az is, hogy lerakja azokat a legfontosabb elméleti-elvi alapokat, amelyre az ifjúsági mozgalom gyakorlata épül. Éppen ezért a tábor programjában szoros és szerves egységet képeznek az elméleti előadások és a gyakorlati foglalkozások. Ezek megvalósításának kerete pedig a hallgatók számára is vonzó, vidám és tartalmas tábori élet.

Eddigi tapasztalataink szerint a táborozás minden évben komoly hozzájárulást jelentett a leendő pedagógusok hivatásérzetének és hivatástudatának fejlődéséhez. A hivatástudatra nevelés folyamatában megtalálhatók mind a tudati, mindpedig az érzelmi ráhatások, sőt még a gyakoroltatás is, bár erre a táborozás rövid időtartama nem ad a kívánt mértékben lehetőséget.

A tudati befolyásolás egyik formája - a bevezető elméleti előadások, amelyeknek keretében tisztázzuk a táborozás célját, vagyis azt a gondolatot, hogy az ifjúsági mozgalomban végzett tevékenység szerves része a pedagógus oktató-nevelő munkájának, egész pedagógiai tevékenységének. A pedagógus hivatás fogalmához szervesen hozzátartozik az ifjúság körében végzett osztályon és iskolán kívüli tevékenység is. Elméletileg tisztázzuk az iskolai oktató-nevelő munka és az uttörő munka kölcsönös kapcsolatát és specifikumait.

A hivatástudat alakításához hozzájárul annak a tisztázása és gyakorlati bemutatása is, hogy hogyan kapcsolódnak egymáshoz az

uttörő próbarendszer és a nevelési terv követelményei.

Az elméleti előadások, de különösen a gyakorlati foglalkozások megszervezésének módja megtanítja a hallgatókat arra is, hogy a 6-10 éves gyermek életkori sajátosságait figyelembe véve milyen módszerekkel lehet biztosítani a kisdobosok aktivitását és önálló tevékenységét a különböző mozgalmi feladatok megoldásában.

A hivatástudat tudati, de különösen érzelmi szféráját erősíti a tábori élet szigorú formáságokhoz kötött - mégis játékos jellege, amely az egyes közösségek /örsök, rajok/ elé állított érdekes, versenyszerű feladatokban /örsi portya, akadályverseny, "Ki mit tud", - tábortűz stb./ jut kifejezésre. Ezeknek a feladatoknak sok ügyességet és leleményességet igénylő végrehajtása, az eredményes végrehajtásból eredő sikerélmény nagymértékben erősíti a hallgatók hivatásérzetét. A tábori élet vidám atmoszférája, teremtő, serkentő dinamikája, a mozgalmi dalok, játékok testet-lelket pezsdítő hangulata a hallgatókban tartósan felfokozott pozitív érzelmi állapotokat teremt. Erről tanuskodnak azok a megnyilatkozások, amelyek a tábor befejezése után a hallgatók nagyrészeről elhangzanak: "Kár, hogy befejeződött! Kemény, fegyelmezett, de szép, tartalmas élet! Én is így csinálom!" stb. Ugyancsak erről az érzésről szólnak a hallgatók részéről készített kis ajándékokat, meglepetéseket bemutató kiállítások, a sok szívet és ötletet tartalmazó raj- és táborinapló bejegyzések és rajzok, valamint a zárótábortűzek ötletes, vidám műsora.

A hallgatók a táborozás alatt nemcsak elsajátítják az ifjúsági mozgalom eredményes irányításához szükséges ismereteket, hanem maguk is gyakorlatilag ugyanazt a mozgalmi életet élik, tehát miközben gyakorolják a mozgalmi élet megszervezését, át is élik annak minden örömét és nehézségét. Ezek az élmények jól ötvözik magukban a pedagógus hivatástudat különféle összetevőit és így jól szolgálják a hivatástudat tudatos és tervszerű fejlesztésének igényeit is. Ezek az élmények - tapasztalataink szerint - maradandó hatást gyakorolnak hallgatóink pedagógussá válására és elkísérik őket gyakorlati munkájuk folyamán is.

d/ A II.éves hallgatók egyéves kisdobos gyakorlatának jelentősége a tanítónak válás folyamatában.

Az évek óta szerzett tapasztalataink azt mutatják, hogy hallgatóink az egyéves kisdobos gyakorlatukat lelkiismeretesen, eredményesen végzik és legtöbbjüknek munkáját az illetékes csapatvezetőségek elismeréssel értékelték.

Az elmúlt oktatási év végén törekedtünk hallgatóink ezirányú munkájának sokoldalubb értékelésére, ezért saját tapasztalataink és az illetékes csapatvezetőségek véleményén túlmenően a hallgatók véleményét is megkérdeztük arra vonatkozóan, hogy ez a gyakorlat mennyiben segítette elő hivatástudatuk alakulását. Tapasztalataink a következőkben összegezhetők:

- Az egyéves gyakorlat alatt hallgatóink megtanulták az órán kívüli nevelőmunka tervezését. "... az a sok anyag, amit a foglalkozásokon feldolgoztunk, a tanulók iskolai tanulmányaihoz kapcsolódtak. Így teremtettük meg a koncentrációt az iskolai munka és a kisdobos foglalkozás között", - írja az egyik hallgatónk. Véleményünk szerint ez a megállapítás igen pozitívnak tekinthető, mert úgy látjuk, hogy lassan kialakul hallgatóinknál az a tisztánlátás, amely szerint az iskolai munka és a mozgalmi munka gyakorlata között nagyon szoros kapcsolat van. Többen elmondták, hogy a kisdobos munka az érdekesebb, színesebb tanítói tevékenységre készítette fel őket. Pl.

"A kisdobos követelmények magyarázata nevelési szempontból jól felhasználható olvasmányok, történetek keresésére buzdított".

"A rajfoglalkozásokon törekedtem arra, hogy játékos keretek között segítsen a tanulók tantervi ismereteit megszilárdítani, gyakoroltatni. Felismertem azt, hogy a kisdobos foglalkozások változatos formája kiegészíti az órán tanult ismereteket, mindenekelőtt a környezetismeret, olvasás, gyakorlati foglalkozás és ének tantárgyaknál".

- Több hallgatónk véleménye szerint a kisdobos gyakorlat során módjuk nyílt az elméletben tanult pedagógiai és lélektani ismereteknek a gyakorlatban való felhasználására. Az irányítással, vezetéssel és fegyelmezéssel kapcsolatos problémák megoldásához a gyakorlat során sok segítséget kaptak, - amely később segítette őket a tanítások során felmerülő nehézségeik megoldásában. Hozzásegítettette őket a kisdobos gyakorlat a határozottabb óravezetéshez, a gyermekek elé való bátrabb kiálláshoz is.

"A raj szavaló és versmondási versenyének lebonyolítása és az erre való felkészülés jó tanulság volt számomra, amit az anyanyelvi tárgyak tanítása során már fel is tudtam használni".

"A sportversenyek szervezése alkalmat nyújtott a testnevelés módszertanából tanultak gyakorlati megvalósítására."

"A tanítási gyakorlatok kezdetén problémám volt előadói készségemmel. Véleményem szerint beszédképességem fejlődését nagymértékben elősegítették az év folyamán megtartott kisdobos foglalkozások."

-Igen hasznosnak tartották hallgatóink ezeket a foglalkozásokat azért is, mert betekintést nyertek az illető iskola munkájába is. Nagy öröm volt számunkra, hogy "igazi pedagógusoknak" tekintették őket. Talán ezen munka végzése során tapasztalták életükben először, hogy minden szavukért és megnyilvánulásukért egyedül ők a felelősek.

A gyakorlat során több ünnepélyes rajfoglalkozást tartottak /március 15, március 21, Nemzetközi Nőnap, Anyák Napja stb./ A műsortervek összeállítása hozzájárult saját fejlődésükhöz is. Az év folyamán megtartott kisdobos és uttörőavatásokban, valamint csapatgyűlésekben rejlő nevelési lehetőségeket felismerték. Rájöttek arra, hogy az ünnepélyes formaságoknak a nevelő értéke igen nagy és ezt nem szabad másodlagos szempontként kezelni.

- A tanár során szinte valamennyi csapatnál akadályversenyt tartottak és ennek keretében próbáztatták a kisdobosokat. Ez nem volt könnyű feladat számukra. Az egyik hallgató ezzel kapcsolatosan pl. a következőket írja:

"Nem volt könnyű a gyermekek értékelésénél a jó és jó, a rossz és rossz közötti árnyalati különbséget úgy értékelni, hogy az reális legyen, buzdítsa a gyermekeket, de az én igazságérzetemet is megnyugtassa."

Az elmondottakból világosan kiderül, hogy a II.éves hallgatóink által végzett egyéves kisdobos gyakorlat hasznos és hozzájárul hivatástudatuk formálásához. Bővült látókörük, közelebb kerültek az órán kívüli nevelőmunkához és ez minden bizonnyal pozitívan fogja befolyásolni iskolai munkájukat is. Az elkövetkező időben - éppen az elmondottak miatt - még több elméleti és gyakorlati segítséget kívánunk adni a kisdobos gyakorlatok még eredményesebb végzése érdekében.

Az eddig elmondottakon kívül még többféle olyan intézeti tevékenységről lehetne beszélni, amely közvetlenül vagy közvetve eredményesen segíti hallgatóink hivatástudatának kialakítását és fejlesztését. Érdemes lenne részletesen foglalkozni azzal a tevékenységgel, amelyet intézetünk könyvtára rendszeresen és folyamatosan végez hallgatóink nevelése érdekében. Könyvtárunk igen nagy gondot fordít a hallgatókkal való közvetlen, egyéni beszélgetésre, - izlésük formálása, olvasmányaik kiválasztásának befolyásolása érdekében.

A könyvek és a könyvtári munka iránt érdeklődő hallgatóknak rendszeresen ad olyan feladatokat, amelyek elvégzése lehetővé teszi a pedagógiai irodalomban való jobb tájékozódásukat és azt, hogy később, hivatásuk gyakorlása közben majd maguk is szívesen és eredményesen végezzenek iskolai könyvtári munkát. Beszélhetnénk arról, hogy hallgatóink erkölcsi-politikai nevelése és hivatástudatának formálása szempontjából milyen jelentős szerepet játszanak a KISZ szervezet irányítása alatt működő diákkörök. Jelenleg kilenc diákkörben

/marxista, pedagógiai, pszichológiai, gyermekvédelmi, irodalmi, képzőművészeti, természettudományos, zenei, fotó/ hallgatóinknak közel fele foglalkozik az intézeti oktatás és képzés anyagán túlmenő olyan kérdésekkel, amelyek nemcsak elmélyültebb tudást biztosítanak számukra, hanem segítik személyiségük sokoldalubb kibontakozását is. Intézetünk tanári kollektívája - látva ezen diákkörök jelentőségét - messzemenő támogatást nyújt minél eredményesebb működésükhöz. Érdemes lenne felsorolni azokat a konkrét elképzeléseinket is, amelyek megvalósításán keresztül az elkövetkező időben még eredményesebbé kívánjuk tenni intézetünkben a tanítási órán kívüli nevelést és ezen belül a hivatástudatra való nevelést. Ugyhiszem, azonban, hogy az eddig elmondottak alapján is joggal megállapíthatjuk: intézetünk tanári kollektívája - látva a hivatástudatra való nevelés fontosságát - a tanítási órákon kívül is nagyon aktívan tevékenykedik annak érdekében, hogy ezirányu munkánk minél eredményesebb legyen.

A dolgozat bevezetésében szó volt arról, hogy a pedagógusképzésnek a szocialista tudatformálás szempontjából milyen óriási jelentősége van. Azt mondtuk, hogy a tanítóképző-intézetekben olyan pedagógusokat kell nevelnünk, akik képesek lesznek megoldani azt az MSZMP IX. kongresszus által meghatározott nagy és nehézfeladatot, amelynek eredményeként a felnövekvő nemzedékünk az életcélját az emberhez egyedül méltó dolgos, tartalmas életben, - a szocialista haza építésében és szolgálatában leli meg.

A jelenlegi dolgozatban igyekeztünk annak megmutatására, hogy intézetünkben, a Budapesti Tanítóképző Intézetben, az elmúlt nyolc esztendő tapasztalatai alapján hogyan látjuk a hallgatóink hivatástudatra való nevelésével kapcsolatos kérdéseket. Igyekeztünk eredményeink és problémáink feltárására, valamint azon erőfeszítéseink megmutatására is, amelyeket intézetünk tanári kollektívája hallgatóink hivatástudatának kialakítása illetve fejlesztése érdekében végzett. Természetesen egy ilyen dolgozat keretében csak vázolni lehetett a jelenlegi helyzetet és csupán érzékeltetni azt a meglehetősen nagy munkát, amelyet az intézetünkbe járó hallgatók hivatástudatának céltudatos kialakítása és fejlesztése érdekében tettünk. A jelenleginél nagyobb teljességre és alaposságra ebben a dolgozatban elsősorban azért nem törekedhettünk, mivel ez irányú céltudatos és átgondolt munkáinknak még meglehetősen a kezdetén vagyunk. A jövőben, a még eredményesebb munka érdekében, lehet és kell is mélyebbre hatolni. Ugyanakkor azt is látnunk kell, hogy a hivatástudatra való nevelés területén és módjai annyira szerteágazóak, hogy - véleményünk szerint - minden teljességre való törekvés szinte teljesen biztosan elérhetetlen célkitűzés lenne.

Ugy véljük azonban - az előbb tett negatív megjegyzések ellenére is - hogy a dolgozatban leírtak világosan mutatják eddigi erőfeszítéseinket és a fogyatékokosságok ellenére is jó alapnak tekinthetők ahhoz, hogy az elkövetkező években a hivatástudatra nevelés területén munkánkat még teljesebbé és alaposabbá tegyük.

Felhasznált irodalom:

- Dr.Dénes Magda: Egyetemes Neveléstörténet. /Tankönyvkiadó, 1965/
E.N.Medinszkij: Makarenko élete és pedagógiája /Hungária Könyv-
kiadó 1950/
Kairov-Goncsarov-Jeszepov-Zankov: Pedagógia /Tankönyvkiadó,1960/
Dr.Buzás László: A nevelő-tanár lélektana /Szeged 1939/
Dr.Faragó László-Dr.Kiss Árpád: Új nevelés kérdései /Budapest,1949/
Dr.Molnár Imre /szerkesztő/: Neveléslélektan a tanító és óvónőképző
intézetek számára /Tankönyvkiadó 1960/
Dr.Kelemen László: A pedagógiai pszichológia alapkérdései
/Tankönyvkiadó 1967/
Dr.Biró Viktorné-Dr.O.Nagy Gáborné: Neveléstudomány a tanítóképző
intézetek számára. /Tankönyvkiadó 1966/
Dr.Nagy Sándor-Piry József: Didaktika a tanítóképző intézetek szá-
mára /Tankönyvkiadó 1964/
Dr. Ágoston György: Pedagógia I. /Budapest,1962/
Dr.Nagy Sándor: A pedagógiai egység kérdése /Pedagógiai Szemle
1960.3.sz./-
Bársony Jenő: Gondolatok a pedagógus közösség kialakításáról
/Pedagógiai Szemle 1961 5.sz./
Tanterv és Program a tanítóképző intézetek részére /Budapest,1964/
Utmutató a tanítóképző intézetek gyakorlati képzéséhez /Budapest,
1965/
Nevelőmunka a felsőoktatásban /Budapest,1965. Összeállította
Zibolen Endre/
Dr.Gál Györgyné: A Budapesti Tanítóképző intézetben 1962-64. évek-
ben végzett hallgatók munkájáról. /Kézirat/
A Budapesti Tanítóképző Intézet volt és jelenlegi hallgatói által
kitöltött kérdőívek, beszélgetések tapasztalatai.

T a r t a l o m

Bevezetés	1 - 2 oldal
I. Az "ideális" tanító legfontosabb személyiség- vonásai	3 - 11 "
II. Intézetünk hallgatóinak véleménye a tanítói hivatással kapcsolatos néhány kérdésről	12 - 70 "
1/ Végzős hallgatóink a tanítói pálya jelen- tőségéről és fontosságáról./20-23/	
2/ Hallgatóink véleménye a jó tanító szemé- lyiségjegyeiről és jellemtulajdonságairól /24-29/	
3/ Végzős hallgatóink a tanítói munka vonzó és kevésbé vonzó oldalairól, a falusi ta- nító életéről, munkájáról./30-42/	
4/ Hallgatóink visszaemlékezései volt tani- tóikra /43-55/	
5/ Vélemények az intézetünkben 1962 óta vég- zett hallgatóink munkájáról, magatartásá- ról /56-65/	
6/ Összefoglalás és néhány következtetés /66-70/	
III. A hivatásra való felkészítés területei és módjai intézetünkben	71-98 "
1/ A tanári kollektiva eszmei, politikai és pedagógiai egységének jelentősége /71-75/	
2/ A hivatástudatra való nevelés az oktatás folyamatában /76-88/	
3/ A hivatástudatra való nevelés néhány egyéb területe /88-98/	
Befejezés	99 "

38-7/1967-68.
.....bksz.

Dr. Ágoston György elvtársnak
tanszékvezető egyetemi tanár

Békési Lajos
Tárgy :
doktori szigorlata
Mell. sz. : 1 db. disszertáció

H e l y b e n

Professzor Elvtárs !

Mellékelve Békési Lajos: "A hivatástudatra nevelésről"
.....

cimű doktori értekezését tisztelettel felkérem, hogy azt megbírálni sziveskedjék. Legyen szabad
Professzor Elvtárs szives figyelmét felhivnom tanácsülésünk ama határozatára, amely a bírálathoz
elkészítésének és benyújtásának legkésőbbi határidejét a kézhezvételtől számított harmadik hónap
utolsó napjában állapította meg.

L. Kőrösi
.....
d é k á n

A kiadmány hiteles :

.....
d é k á n i h i v . v e z e t ő

Kapták : Dr. Ágoston György prof.
.....
Dr. Duró Lajos doc. társelölő
Dr. Jónás Antal tanszéki könyvtáros
..... tanszéki könyvtáros

Sorsz. 224/1966. psz. 400 db.